

Nieuwegein Gezond

Omgevingsprogramma Gezondheid

2024-2026

Voorwoord

Een goede gezondheid, we vinden het één van de belangrijkste dingen in ons leven. Ook als gemeente zetten we ons in voor de gezondheid van inwoners. Voor u ligt het omgevingsprogramma Gezondheid; Nieuwegein Gezond 2024-2026. Hierin geven we richting hoe we van Nieuwegein een gezondere stad willen maken. We willen gezondheid bevorderen door leefstijl en leefomgeving met elkaar te verbinden. Onze leefstijl doet er toe, maar ook de omgeving waar we wonen en leven. Beiden zijn van invloed op onze gezondheid: hoe kunnen we een gezonde leefstijl bevorderen, maar ook: hoe zorgen we voor een omgeving die uitnodigt om te bewegen, of hoe kunnen we inzetten op betere luchtkwaliteit. En dat is ook nodig: we zien dat veel mensen worstelen met mentale gezondheid, dat er relatief veel obesitas voorkomt in de stad en het roken zeker niet afneemt. Daarom willen we ook verschillende werkvelden verbinden: die van gezondheid, het sociale domein, de inrichting van de stad. Tegelijk willen we met de richting die in dit programma geven, ook focussen. We bundelen de krachten, bestuurlijk, ambtelijk en vooral ook met de inwoners van de stad en partners in de stad, om samen een beweging op gang te brengen naar een gezond en vitaal Nieuwegein. Een stad waar inwoners (nog) beter in hun vel zitten en zich gezond(er) voelen.

Een focus op het opheffen van gezondheidsachterstanden is zeer nodig, omdat er grote verschillen tussen (groepen) inwoners bestaan. Als gemeente zien we de noodzaak om meer preventief, in goede samenhang en vooral ook gericht aan de slag te gaan met het thema gezondheid. Als belangrijkste pijler daarvan creëren we een gezonde, groene leefomgeving, waar het goed leven is en die verleidt tot gezond gedrag met voldoende beweging.

Inwoners hebben zelf ook invloed op hun gezondheid door gezonde keuzes te maken zoals gezond eten, goed voor zichzelf zorgen, voldoende bewegen, sociale contacten onderhouden, kinderen gezond en bewust opvoeden en naar school of werk gaan. Maar niet iedereen leeft in de omstandigheden om zelf gezonde keuzes te maken en de dagelijkse verleidingen te weerstaan. Sommige mensen hebben daarvoor te weinig grip op hun gezondheid. Dit omgevingsprogramma Nieuwegein Gezond sluit hierop aan en beschrijft het fundament met visie en doelen.

Ik ben er trots op dat we in Nieuwegein, samen met maatschappelijke organisaties en inwoners, de handen in elkaar slaan voor gezondheid van alle inwoners. En ik wens ons allemaal daar veel energie en creativiteit bij.

Nieuwegein, 17 oktober 2023

Marieke Schouten
Wethouder

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Samenvatting	3
Inleiding en totstandkoming	4
Nieuwegein Gezond	4
De Nieuwegeinse situatie.....	6
Doel van het omgevingsprogramma	6
Scope en Raakvlakken	7
Communicatie en participatie	9
Looptijd van het programma	9
Gezonde leefstijl	10
Ambitie 1 gezond gewicht hebben, behouden en bevorderen	10
Ambitie 2 middelengebruik voorkomen, verminderen en stoppen.....	12
Ambitie 3 mentale gezondheid versterken.....	17
Gezonde leefomgeving	22
Ambitie 4a Sociale leefomgeving die bijdraagt aan gezondheid.....	23
Ambitie 4b Fysieke leefomgeving draagt bij aan gezondheid	26
Van strategie naar uitvoering.....	31
Overheidsrollen: meervoudig sturen op gezondheid.....	31
Uitvoering door Regionale en Lokale Samenwerking	32
Monitoring.....	32
Financiën per jaar	33
Bronnenlijst	34
Bijlage 1 Kaders	35
Bijlage 2 Onderzoek Groei van de Stad, 2023	38
Bijlage 3 bestaande activiteiten en kansen per thema	39
Bijlage 4 Preventiemaatregelen.....	47
Bijlage 5 Evaluatie Lokaal Preventie Akkoord 15 juni 2023.....	48

Samenvatting

Nieuwegein Gezond

Samen naar gewoon gezond. Dat is ons doel. Gezamenlijk met inwoners, partners in de stad en regio, en gemeente werken we integraal samen om de wijk en de stad gezonder te maken. Dat doen we in de wijk, op school, op het werk en bij de vereniging omdat iedere plek anders is. En dat doen we positief: we zoeken manieren hoe iets wél kan. Zo zetten we samen de stap naar Nieuwegein Gezond.

5 ambities

Wat gaan we anders doen?

Inleiding en totstandkoming

Nieuwegein Gezond

Gezondheid geldt voor velen als het allerhoogste goed. Ze bepaalt onze individuele mogelijkheden en die van onze samenleving. Ondanks stijgende uitgaven voor de gezondheidszorg en "gezonde" producten, wijzen niet alle gezondheidscijfers en -trends de goede kant op.

De aandacht voor gezondheid in Nieuwegein is nodig, want de gezondheid van Nieuwegein is gemiddeld minder goed dan in de rest van de regio. In Nieuwegein zijn er bijvoorbeeld meer mensen met gezondheidsklachten, zoals hart- en vaatziekten en overgewicht. Nieuwegeiners maken vaker dan gemiddeld ongezondere keuzes en voldoet van de volwassenen (18 jaar en ouder) slechts 43,3% aan de beweegrichtlijnen (regio 50,6% en Utrecht 56,3%). Ook zien we een toename van het aantal geestelijke en lichamelijke aandoeningen. Daarnaast laten prognoses zien dat dementie een steeds grotere uitdaging wordt.

In vergelijking met de rest van Nieuwegein wordt de leefbaarheid en veiligheid in de directe woonomgeving als minder goed beoordeeld door de bewoners van de wijken in de zogenaamde Centrale As. De Centrale As doorsnijdt verschillende wijken en bestaat uit het oostelijk deel van Batau en het westelijk deel van Zuilenstein, een groot deel van Jutphaas-Wijkersloot, Merwestein en Fokkesteeg.

Wat Nieuwegein typeert is dat de problematiek gespikkeld aanwezig is, in het grotere plaatje gaat het gemiddeld eigenlijk best goed in het gebied, maar de opgaven worden op buurtniveau duidelijk herkend en zijn daar zichtbaar of onzichtbaar aanwezig. Dit noodzaakt ongelijk investeren voor gelijke kansen. We doen dit altijd op maat met de inwoners, waarbij initiatief van en samenwerking met de inwoners het uitgangspunt is. We leggen de focus op jeugd en jongeren, maar met een gezonde basis voor iedereen. Het uiteindelijke doel is samen naar gewoon gezond. Dat is waar we als stad, in zijn geheel, voor gaan.

Als uitgangspunt nemen we de positieve gezondheid, ontwikkeld door Machteld Huber. Hierin staat de brede kijk op gezondheid centraal. Gezondheid is meer dan niet ziek zijn. Gezondheid gaat ook over veerkracht, over meedoen in de maatschappij, over betekenisvol werk of andere activiteiten en over de omgeving waarin je leeft. Inwoners hebben zelf grip op hun gezondheid door gezonde keuzes te maken zoals gezond eten, goed voor zichzelf zorgen, voldoende bewegen, sociale contacten onderhouden, kinderen gezond en bewust opvoeden en naar school of werk gaan.

Naast de eigen keuzes hebben ook beschermende en risicofactoren in de directe omgeving een grote invloed, bijvoorbeeld het opvoedklimaat binnen het gezin of sociaal economische positie etc. Niet iedereen leeft in de omstandigheid om zelf gezonde keuzes te maken en de dagelijkse verleidingen te weerstaan. Sommige mensen hebben daarvoor te weinig grip op hun gezondheid. Ook is er een grote groep mensen met een beperking die niet zonder meer in staat zijn om mee te doen in de maatschappij, maar dit wel willen. Het omgevingsprogramma Gezondheid speelt in op het vergroten van de eigen grip en daar waar nodig, wordt meer ondersteuning geboden.

Samen met zorg- en welzijnsprofessionals pakken we de omstandigheden aan, die invloed hebben op het doenvermogen van mensen. Dit kan bijvoorbeeld door onderscheid te maken tussen niet kunnen en niet willen, door gebruik te maken van de juiste timing en te communiceren in heldere taal.

Ontwikkeling van dit omgevingsprogramma heeft plaatsgevonden binnen lokale¹, landelijke² en wettelijke kaders³ en draagt bij aan de Sustainable Development Goals. Met dit omgevingsprogramma gezondheid dragen wij direct bij aan het SDG 3 gezondheid en welzijn van iedereen van jong tot oud, SDG 10 ongelijkheid verminderen en SDG 11 duurzame steden en gemeenschappen. Deze kaders zijn in de bijlage 1 verder uitgewerkt.

In de omgevingsvisie "Nieuwegein verstedelijk en vergroent" is gezondheid een belangrijk thema. Veel ambities en keuzes uit de omgevingsvisie dragen bij aan het regionale motto "Gezond leven in een stedelijk regio". De gemeente Nieuwegein heeft daarom in de omgevingsvisie zes principes geformuleerd voor gezond stedelijk leven voor iedereen:

- Voor iedereen zijn er – dichtbij en toegankelijk, aantrekkelijke plekken;
- Leefomgeving draagt bij aan gezond gewicht;

¹ Lokaal sport- en beweegakkoord 2021-2025, Sportakkoord II, lokaal Preventieakkoord en initiatiefvoorstel "Focus op preventieve gezondheidszorg"

² Landelijke nota gezondheidszorg

³ Wet Publieke Gezondheid

- Wonen en druk verkeer zijn gescheiden;
- Functies (wonen, werken, voorzieningen) zijn goed gemengd, overlast gevende bedrijven staan op afstand;
- Actief vervoer (lopen en fietsen) is in beleid, ontwerp en gebruik de standaard;
- Tussen wijken zijn goede fiets- en ov-verbindingen.

We sluiten hiermee aan bij de kernwaarden gezonde leefomgeving van de GGD GHOR.

Voor een integrale en gebalanceerde doorontwikkeling van de stad Nieuwegein zijn in het onderzoek "Groei van de Stad" vijf kritische succesfactoren benoemd. Met inachtneming van deze factoren kan de stad op een gezonde, duurzame en veilige manier groeien. De vijf kritische succesfactoren zijn:

- Ruimtelijke ordening en inrichting moeten bijdragen aan een leefbare en veilige stad
- Voorzieningen moeten meegroeien in de nabijheid
- Investeren in kwalitatieve versterking van het groen
- Blijven inzetten op lopen, fietsen en openbaar vervoer
- Gebiedsgericht en integraal werken is een voorwaarde

Deze uitgangspunten ondersteunen het voorliggende omgevingsprogramma Gezondheid.

Dit omgevingsprogramma is opgesteld gezamenlijk met inwoners, maatschappelijke partners en de domeinen binnen de gemeente.

De Nieuwegeinse situatie

Gegevens en cijfers

De bevolking van Nieuwegein veroudert, waardoor de gezondheid van mensen steeds meer aandacht vraagt. Professionals krijgen onder alle leeftijden steeds meer te maken met complexe casuïstiek met onderliggende meervoudige problemen. Driekwart van de volwassenen in Nieuwegein ervaart de eigen gezondheid als (zeer) goed, maar er zijn wel degelijk uitdagingen. Zo voldoen zowel jongeren als volwassenen niet aan de beweegrichtlijn en zien we een toename van het aantal geestelijke en lichamelijke aandoeningen. Daarnaast laten prognoses zien dat dementie een steeds grotere uitdaging wordt; het aantal mensen met dementie zal tot 2040 naar verwachting verdubbelen (ongeveer 2.000 inwoners).

De meeste inwoners van Nieuwegein zijn positief over hun gezondheid, maar het gaat niet met iedereen goed! Ongeveer de helft van de volwassenen heeft overgewicht, en 1 op de 12 volwassenen heeft een hoog risico op angststoornissen of depressieve klachten. 58% van de jongvolwassenen (16 t/m 25 jaar) heeft psychische klachten.⁴ Gelukkig is het roken onder jongeren afgenomen, tot ongeveer 2%; van de volwassenen rookt 15% van de inwoners. 10% van de inwoners drinkt overmatig alcohol en de meeste mensen in Nieuwegein zijn maatschappelijk actief. Zij hebben een baan of doen vrijwilligerswerk of mantelzorg. Ongeveer 1 op de 20 mensen heeft problematische schulden.

In Nieuwegein is 13-16% van de inwoners laaggeletterd, landelijk 11,9%. Taal en gezondheid zijn sterk met elkaar verbonden. Laaggeletterden missen vaak de vaardigheden om informatie over gezondheid te verkrijgen, begrijpen, beoordelen en te gebruiken bij het nemen van beslissingen over hun gezondheid. Dit heeft gevolgen voor hun gezondheid. Zij voelen zich minder gezond en zijn dat vaak ook. Ze maken vaker dan de inwoners met voldoende basisvaardigheden gebruik van zorg van een huisarts of ziekenhuis en doen juist minder vaak een beroep op preventieve zorg of nazorg (GGD).

Doel van het omgevingsprogramma

Vanuit de omgevingsvisie is gezondheid een belangrijke pijler voor 2040. Als stad willen we in 2040 op het gebied van gezondheid de volgende impact realiseren:

"Inwoners leven langer en gelukkig(er). Inwoners voeren zoveel mogelijk regie over hun eigen gezondheid en leven en hebben daarin gelijke kansen. Nieuwegein is een stad met sociale, groene leefomgeving waar de gezonde levensverwachting en kwaliteit van leven stijgt, waar de gezonde keuze de gemakkelijke keuze is en waar je graag actief meedoet in de samenleving."

We zijn ons ervan bewust dat het realiseren van de impact een langere termijn inzet vraagt dan de looptijd van dit omgevingsprogramma. Met onderhavig omgevingsprogramma leggen we een sterk fundament voor het realiseren van de impact.

Doel voor de komende 3 jaar van dit omgevingsprogramma is te investeren in de gezondheid voor en door de Nieuwegeinse inwoners. We hanteren een brede kijk op gezondheid. We richten ons eerst en vooral op het fysieke en mentale welzijn van de inwoners, en de kwaliteit van leven. Bovendien richten we ons, vanuit de positieve gezondheidsbenadering, op wat wel kan en op het versterken van het vermogen van inwoners om antwoorden te vinden op de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven. We behouden wat goed is en gaan dit (voor en door de inwoners) verder verdiepen, hierbij gaan we uit van eigen verantwoordelijkheid van de bewoners voor het maken van gezonde keuzes, maar ondersteunen we waar nodig.

Met de volgende ambities van dit omgevingsprogramma dragen we de komende periode bij aan de impact. We maken hierbij de onderverdeling in gezonde leefstijl en gezonde leefomgeving:

Gezonde leefstijl

1. Gezond gewicht hebben, behouden en bevorderen
2. Middelengebruik voorkomen, verminderen en stoppen
3. Mentale gezondheid versterken

Gezonde leefomgeving

- 4a. Sociale leefomgeving die bijdraagt aan gezondheid
- 4b. Fysieke leefomgeving die bijdraagt aan gezondheid

⁴ [Regiobeelden \(dejuistezorgopdejuisteplek.nl\)](https://dejuistezorgopdejuisteplek.nl)

Scope en Raakvlakken

Scope

Dit omgevingsprogramma focust zich op preventieve maatregelen bij gezondheidsproblemen. We zijn ons terdege bewust van de verbinding met overige omgevingsprogramma's en beleidstukken. Onderhavig omgevingsprogramma herhaalt niet de (gezondheids)onderwerpen die **in andere omgevingsprogramma's of** beleidstukken vermeld staan, maar omvat:

1. Uitwerking van de ambities en keuzes uit de omgevingsvisie met betrekking tot gezondheid;
2. Het beleid gezondheid, conform nota gemeentelijke gezondheidsbeleid (zoals vastgelegd in de wet publieke gezondheidszorg) **en initiatiefvoorstel "Focus op preventieve gezondheidszorg"**. We vertalen de vraagstukken vanuit het Nationale Gezondheidsbeleid naar een lokale invulling. De vier gezondheidsvraagstukken zijn:
 - Gezondheid in de fysieke en sociale leefomgeving
 - Gezondheidsachterstanden verkleinen
 - Druk op het dagelijks leven bij jeugd en jongvolwassenen
 - Vitaal ouder worden

Gezien de samenhang van gezonde leefstijl en gezonde leefomgeving wordt dit vorm gegeven in één omgevingsprogramma gezondheid. Met deze integrale benadering richten preventiemaatregelen zich zowel op het gedrag van de personen (gezonde leefstijl) als op de fysieke en sociale omgeving (gezonde leefomgeving) die voortvloeien uit gezondheidsproblemen. Overige problemen, zoals geld-, **agressieproblemen en dergelijke worden opgepakt binnen andere programma's**. Van de overige problemen zijn we ons terdege bewust en we zoeken waar mogelijk de verbinding in de aanpak. De focus ligt op universele en selectieve preventiemaatregelen, zie bijlage 4 voor uitgebreide toelichting op soorten preventiemaatregelen.

Raakvlakken

We werken dagelijks aan een duurzame, veilige en gezonde stad. Om dat voor elkaar te krijgen werken we thema- en afdeling overstijgend met elkaar samen. Binnen de gemeente Nieuwegein streven we naar gezondheid in alle beleidsdomeinen. Zo is gezondheid met de onderdelen, Gezonde leefomgeving en Gezonde leefstijl, **verankerd in andere omgevingsprogramma's en beleidsdocumenten**. Het omgevingsprogramma gezondheid loopt vloeiend over in andere omgevingsprogramma's. Dit realiseren we door gebruik te maken van wederzijdse expertise. Onderstaand een opgave van de raakvlakken met de ambities van het omgevingsprogramma Gezondheid. In verband met gezondheid in alle beleidsdomeinen-principe is deze opgave niet limitatief:

1. In de *Koers Sociaal Domein* zetten wij eind 2023 een kader-stellende visie neer dat voor het gehele sociaal domein dient, zowel voor beleid als voor de uitvoering. Deze koers bestaat uit 3 onderdelen: de grote sociaal maatschappelijke opgaven in de stad waar we onze bijdrage aan leveren en de focus op leggen, onze ambitie daarbij en de leidende organisatieprincipes. De opgaves zijn gelinkt aan de (fysieke) leefomgeving, gezondheid, toekomstbestendige zorg en ondersteuning, de sociale basisinfrastructuur en toekomst bestendige maatschappelijke voorzieningen.
2. In 2023 is *het Lokaal Sportakkoord II* getekend. Met de vele sport-/beweegaanbieders en SportID (als uitvoeringsorganisatie voor sport-/beweegstimulering) zijn en worden krachten gebundeld en vele initiatieven gestart. Nieuwegein heeft ook een 'Lijfstyle overleg', waar diverse maatschappelijke partners gezamenlijk gericht zijn op het bevorderen van een gezonde leefstijl in de meest brede zin van het woord. Naast sport en bewegen zijn ook het welzijnswerk, de GGD, zorgprofessionals, bibliotheek en de kunst/cultuursector hierin vertegenwoordigd.
3. Het **lokaal preventieplan 'Samen naar Gewoon Gezond 2022-2026'** richten we ons op het terugdringen van problematisch alcoholgebruik, roken, overgewicht en het versterken van mentaal welbevinden. Op 20 November 2021 hebben 23 organisaties, partijen, inwoners en inwonersinitiatieven met elkaar algemene uitgangspunten, plannen, ideeën en concrete acties geformuleerd. In juni 2023 heeft een evaluatie met partners en inwoners van het lokaal preventieplan plaatsgevonden, zie bijlage 5. De volgende conclusies van deze evaluatie nemen wij als input mee voor dit omgevingsprogramma:
 - Gebleken is dat het niet makkelijk is om de doelen te formuleren in een aanpak en dit werkbaar te krijgen met de betrokken partijen;
 - Model positieve gezondheid pakt alle domeinen en wordt verder verwerkt in GALA / IZA en omgevingsprogramma gezondheid. Dit noodzaakt tot verdere integrale samenwerking;
 - In de omgevingswet is opgenomen dat er ook gekeken moet worden naar belang van gezondheid bij een te ontwikkelen gebied.Het lokaal preventieplan en de evaluatie worden geïntegreerd in onderhavig omgevingsprogramma.
4. Het onderhavig omgevingsprogramma gezondheid versterkt de doelstellingen van het *programma Leefbaarheid en Veiligheid*. Het programma Leefbaarheid en Veiligheid richt zich met name op het

verkleinen van de sociaaleconomische verschillen en op het gezond en veilig opgroeien van kinderen. Dit wordt verwoord in drie hoofddambities:

- Wij werken aan leefbare en draagkrachtige wijken: wij willen dat inwoners zich thuis en veilig voelen in de omgeving waar ze wonen.
 - Wij vergroten het perspectief voor jeugd en jongeren: wij willen dat jeugd en jongeren gezond en veilig opgroeien en de kans krijgen hun talenten te ontwikkelen.
 - Wij investeren in bestaanszekerheid en voorkomen dat het mis gaat. Werk en scholing vinden wij hierin belangrijk.
5. Met *het armoedebeleid* wordt de mentale gezondheid in Nieuwegein bevorderd; door het gebruik en het aanbod van de minimaregelingen te optimaliseren, scholen te ondersteunen bij kinderarmoede, het schuldregelingstraject te verkorten.
 6. Het in ontwikkeling zijnde *Beleidskader jeugd* streeft naar een sterke sociale basis die bijdraagt aan de weerbaarheid en veerkracht van jeugdigen en gezinnen en kan daarmee de gezondheid, veiligheid en kansen voor kinderen vergroten. Inclusief het programma Kansrijke Start, dat ouders bijvoorbeeld helpt met handvatten voor gezonde keuzes voor hun kinderen en gezond opgroeien/gezonde start, bv rondom middelengebruik en leefstijl, kinderen een veilig basis biedt de eerste 1000 dagen etc.
 7. Het gereed zijnde *plan van aanpak Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA)* sluit volledig aan bij dit omgevingsprogramma en heeft de volgende doelen:
 - Het terugdringen gezondheidsachterstanden (fysiek en mentaal).
 - Een gezonde fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten.
 - Het versterken van (de verbinding met) de sociale basis.
 - Een gezonde leefstijl.
 - Versterking van de mentale weerbaarheid en mentale gezondheid.
 - Vitaal ouder worden.
 - Domein-overstijgende inzet vanuit een regionale preventie infrastructuur.
 8. Inrichting van de fysieke leefomgeving en sociale leefomgeving grijpen op elkaar in. De relatie tussen *woningbouw en leefbaarheid en gezondheid* is enerzijds de manier van ontwerpen (**stedenbouw**) belangrijk. **Kwalitatief goede openbare ruimte, sociale controle en 'eyes on the street'**, een aangenaam ontwerp van met name de begane grond (plint) van een gebouw en het maken van een stad die voor alle leeftijden aangenaam is. Anderzijds gaat het om het gebruik van de ruimte: de programmering en de activering van gebouwen en gebieden. Belangrijke elementen daarin zijn sociale verbondenheid ((her) kennen mensen elkaar, of voelen ze zich juist anoniem?), gebruik van de buitenruimte en het gevoel van eigenaarschap. Woningbouwplannen kunnen dus worden aangegrepen als middel om bestaande buurten te verbeteren in hun leefbaarheid en daarmee een positieve invloed op de gezondheid. Succesfactoren voor veilige en leefbare wijken zijn te borgen in het ontwerp en de inrichting van woningbouwplannen en de openbare ruimte.
 9. **Onderzoek "Groei van de Stad"** met vijf kritische succesfactoren. Met inachtneming van deze factoren kan de stad op een gezonde, duurzame en veilige manier groeien (zie bijlage 2).
 10. *Ontwikkelplan Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen (MOBW)*. Waarbij we de toegankelijkheid van voorzieningen en meedoen bevorderen voor inwoners met een psychische kwetsbaarheid. (denk bijvoorbeeld aan huiskamers in de stad op buurtpleinen en in bibliotheek).
 11. Het Actieplan Omgevingslawaai komt in december 2023 in de Raad en richt zich op het omgevingslawaai in de stad te beperken.

Aanvullende voorbeelden van gezondheid in alle beleidsdomeinen binnen de gemeente Nieuwegein zijn:

- Omgevingsprogramma duurzaam bouwen (2022-101): Energieprestatie en klimaatadaptieve woningen om met een aangenaam binnenklimaat om gezond en fijn te wonen.
- Omgevingsprogramma Wonen en Zorg: Hierin worden woon-zorg cirkels bepaald. Dit raakt sterk aan gezondheid en leefomgeving. In dit omgevingsprogramma is ook de Woonzorgvisie opgenomen en wordt Q1 2024 aan de Raad voorgelegd.
- Omgevingsprogramma klimaatadaptatie (2023-113): Zorgt voor een buitenruimte waar hitte-stress zoveel mogelijk wordt voorkomen.
- Nieuwegein Basisvaardig, Deltaplan Laaggeletterdheid: verbeteren van de basisvaardigheden (taal, rekenen en digi-vaardigheden) middels; vergroten bereik, regie door de gemeente en lesaanbod afgestemd op de behoeften van de doelgroep, verbeteren van de samenwerking met partners.
- Luchtkwaliteitsplan: Hiermee wordt de kwaliteit van buitenlucht zo veel als mogelijk is in lijn gebracht met de advieswaarden van WHO en worden locaties aangewezen waar gevoelige groepen niet langdurig moeten verblijven.
- Omgevingsprogramma Geluid: Geluidsoverlast en -hinder hebben een negatief effect op onze gezondheid. Het kan stress veroorzaken, gehoorschade, mentale klachten en in het ergste geval kan het tot hartklachten leiden. De WHO heeft op basis van onderzoek nieuwe waarden vastgelegd, die door de EU-normering en het RIVM worden gevolgd.

- Bovengrondse hoogspanning: Geen locaties waar kinderen langdurig verblijven in de buurt van bovengrondse hoogspanningsmasten. Dit als voorzorg om stralingseffecten op de gezondheid van jonge kinderen te voorkomen.
- Mobiliteitsvisie: Stimuleren van bewegen waaronder fietsgebruik.
- Omgevingsprogramma Natuur in de Stad: We zorgen voor groene, stille en aangename plekken in de stad om te ontstressen, te ontmoeten, te bezinnen, te spelen en te recreëren.
- Omgevingsprogramma Horeca: De gemeente wil dat ook de horeca sector een bijdrage levert aan een gezonde leefomgeving. We stimuleren en faciliteren ondernemers om de gezonde keuze de **makkelijke keuze te maken. Verder vragen we ze hun toiletten en AED's openbaar toegankelijk te maken.** Tot slot gaan we in gesprek over de mogelijkheden voor rookvrije terrassen, met een focus op plekken waar veel kinderen komen.
- Integratie van gezondheid in nog te ontwikkelen Omgevingsprogramma Vrije Tijd, want een omgeving die is ingericht om goed de vrije tijd te kunnen besteden is ook een gezondere omgeving.
- **Programma 'Groen doet Nieuwegein Goed': Inzet vanuit Milieu Educatie Centrum 'Natuurkwartier' op kinderen en hun (groot)ouders/begeleiders vaker naar buiten en in verbinding te brengen met de natuur.** Focus ligt op klimaatadaptatie, biodiversiteit en eetbare natuur (verbinding stad en platteland).

Communicatie en participatie

Voor dit omgevingsprogramma hanteren we twee vormen van participatie; in de kaders en in de uitvoering. We volgen landelijk/provinciaal beleid en uitgangspunten, zoals richtlijnen RIVM/GGDGHOR, landelijke beleidsnota/wet publieke gezondheid. Voor wat betreft de uitvoering hanteren we de uitgangspunten uit de **participatienota "Samen met de Stad" van september 2021** en integreren we de opgehaalde informatie bij de bestaande participatief ontwikkelde beleidsstukken, zoals omgevingsvisie, Lokaal Preventie Akkoord, Lokaal Sport Akkoord en opgehaalde input vanuit de Avond voor de Stad d.d. 9 februari 2023. Daarnaast zijn inwoners, ondernemers, ketenpartners, maatschappelijke organisaties betrokken door middel van het gezamenlijk opstellen gezondheidsagenda's in verschillende wijken en via de invulling van de pijler gezondheid in Betere Buurten. In bijlage 3 treft u een opgave aan van de bestaande activiteiten van partners **en de kansen die zij zien op verschillende thema's. Dit alles is** verwerkt in dit omgevingsprogramma.

Binnen Nieuwegein streven we naar *gezondheid in alle beleidsdomeinen*: gezondheid in alle beleidsdomeinen. Dit doen we met een pragmatische aanpak en door aan te **sluiten op andere participatieprogramma's zoals** voor o.a. wonen, mobiliteit, groen, veiligheid, horeca en klimaatadaptatie en energietransitie. Bewonersinbreng over gezondheidsfactoren organiseren we naar aanleiding van (her)ontwikkeling van een gebied, wijk of buurt, zoals voor het programma Betere Buurten of voor het programma Leefbaarheid en Veiligheid organiseren. De reacties van de partners en adviesraad sociaal domein op de conceptversie van het omgevingsprogramma waren overwegend positief. De input en de reflecties zijn verwerkt in dit Omgevingsprogramma, waardoor het een concreter document geworden is die meer tot de verbeelding spreekt.

Looptijd van het programma

Het omgevingsprogramma Gezondheid heeft een looptijd tot en met 2026 en verdere concretisering vindt jaarlijks plaats in de programmabegroting. De uitvoering vindt plaats in de periode 2024 tot eind 2026, waarbij de ambities voor de langere termijn doorlopen. Eind 2026 vindt herijking plaats en wordt het omgevingsprogramma verder aangescherpt voor de jaren er na.

In de periode 2024 tot 2026 kan er op basis van recente ervaring en inzichten de noodzaak ontstaan om het vigerende omgevingsprogramma aan te passen. Monitoring van de ambities vindt jaarlijks plaats op basis van de geformuleerde doelen per ambitie, voor uitgebreide toelichting zie paragraaf Monitoring. In de omgevingsvisie staat aangegeven welke vier aanleidingen er kunnen zijn voor actualisatie:

1. De doelstellingen worden niet gerealiseerd;
2. De regels blijken in de praktijk niet te handhaven;
3. Er wordt onvoldoende geanticipeerd op vragen uit de samenleving;
4. Er zijn nieuwe urgente maatschappij-brede ontwikkelingen.

Gezonde leefstijl

Gezonde leefstijl kent drie ambities die onderling nauw met elkaar verbonden zijn: gezond gewicht hebben, behouden en bevorderen, middelengebruik voorkomen, verminderen en stoppen, en mentale gezondheid versterken. Op elk van deze ambities worden bijbehorende acties geformuleerd. Deze acties moeten in samenhang gelezen worden en kunnen meerdere ambities omvatten. Zo kunnen bijvoorbeeld de acties op bewegen bijdragen aan de ambitie mentale gezondheid versterken en de ambitie middelengebruik voorkomen, verminderen en stoppen.

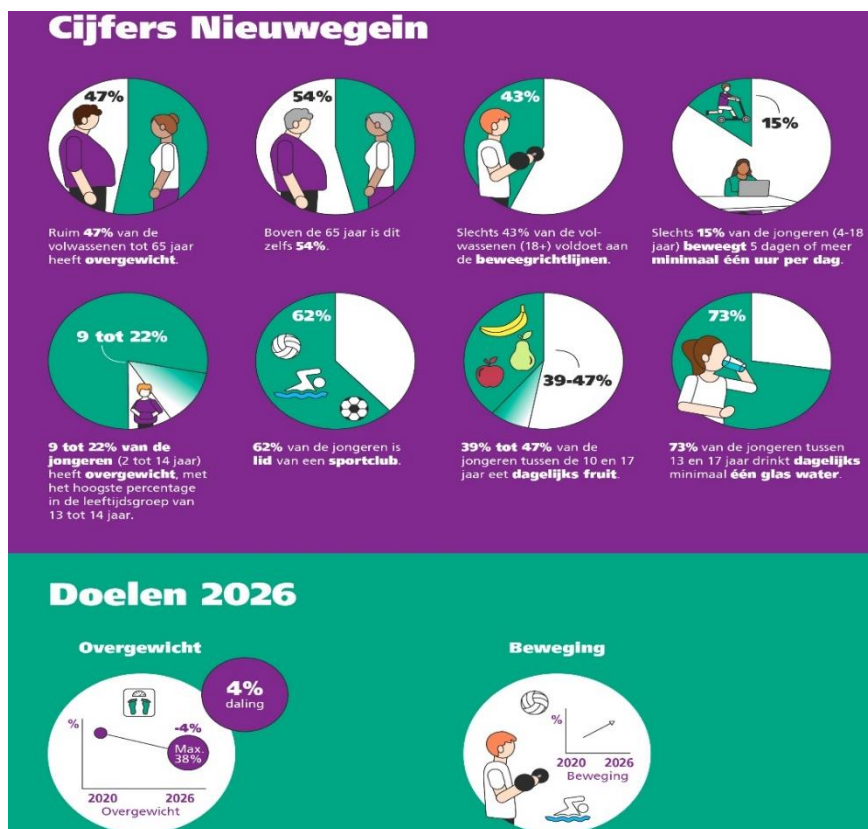
Ambitie 1 gezond gewicht hebben, behouden en bevorderen

Een gezond gewicht is belangrijk voor een goede gezondheid. Overgewicht en obesitas zorgen, na roken, voor het meeste verlies van gezondheid. Mensen met obesitas hebben gemiddeld genomen bijvoorbeeld 3 levensjaren en 5,1 gezonde levensjaren minder. Overgewicht en obesitas komen bij alle leeftijdsgroepen in Nieuwegein meer voor dan gemiddeld in de provincie Utrecht. Een gezond gewicht hebben, behouden en bevorderen binnen elke leeftijdsgroep belangrijk. In het Horeca programma wordt verder toegelicht in welke mate we als overheid kunnen sturen op de beschikbaar van gezondere voeding.

Bij een gezond gewicht hebben, behouden en bevorderen hoort ook sport en bewegen. We zetten in Nieuwegein in op de verbinding tussen sport en bewegen, gezondheid en preventie en de sociale basis. En we zorgen dat zoveel mogelijk mensen in Nieuwegein worden bereikt met een sport- en beweegaanbod. We doen dit langs de doelstellingen en acties zoals beschreven in het Sportakkoord Nieuwegein - Herijking Sportakkoord II 2023, zie bijlage. Het streven is naar het voldoen aan de beweegrichtlijnen:

- Kinderen van 4 t/m 17 jaar: 1 uur per dag matig intensief sporten en 3x per week spier- en botversterkende activiteiten
- Volwassenen en ouderen: 2,5 uur per week matig intensief bewegen, 2x per week spier- en botversterkende activiteiten, balansoefeningen voor ouderen.

In Nieuwegein heeft 54% van de 65-plussers overgewicht. Overgewicht en ouder worden, kan zorgen voor een verhoogd valrisico. Aandacht voor balansoefeningen is nodig. Elke 5 minuten belandt een 65-plusser op de Spoedeisende Hulp na een valongeval. De gevolgen van een val zijn enorm, zowel in persoonlijk leed als maatschappelijke zorgkosten. Een valongeval heeft veel impact op de zelfredzaamheid en beweegmogelijkheden van ouderen, het langer thuis kunnen wonen en de kwaliteit van leven. De directe medische zorgkosten van valongevallen schoten in 2020 al door de 1 miljard euro.

Toelichting doelen

1. In 2026 is het percentage inwoners met overgewicht tenminste met 4% gedaald ten opzichte van 2020, waarbij we in 2040 streven naar maximaal 38% van de volwassenen, conform nationaal preventieakkoord⁵.
2. In 2026 is het percentage inwoners (jongeren en ouderen) in Nieuwegein die voldoen aan de beweegrichtlijnen op het niveau van de regio.

Acties

Acties bij ambitie gezond gewicht hebben, behouden en bevorderen			
Acties dragen bij aan doelen	Actie	Nieuw (N) Bestaand(B)	Selectieve/ universele preventie- maatregelen
1	Programma valpreventie Uitrol van het regionale programma valpreventie (2024).	N	Selectief
1,2	Gecombineerde leefstijl interventie (GLI) volwassenen Continueren van Gecombineerde leefstijl interventie (GLI) en Volwassenen. De GLI vanuit de Zorgverzekeringswet is een eerste aanzet tot een integrale aanpak, gericht op overgewicht en obesitas. Inwoners krijgen twee jaar begeleiding van een leefstijlcoach. In Nieuwegein zet de gemeente buurtsportcoaches (SportID) in om mensen duurzaam aan beweegactiviteiten te verbinden.	B	selectief
1	Gecombineerde leefstijl interventie (GLI) Jeugd Ketenaanpak Kind naar gezonder gewicht: overgewicht/obesitas, waar de Gecombineerde leefstijl interventie (GLI) Jeugd een onderdeel van is. De gemeente, inwoners en samenwerkingspartners werken gezamenlijk aan een GLI voor de jeugd. Deze GLI nemen we op in uitwerking van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). Opvallend is dat overgewicht vaak onderliggende problematieken kent. De oplossing moet gezocht worden, vanuit de leefwereld van het gezin. Daarom wordt de GLI jeugd breed getrokken met ouderbetrokkenheid. In de ketenaanpak wordt ook schuldhelpverlening en opvoedondersteuning betrokken.	N	Selectief
1,2	Continueren van Bewegen op Recept. Inwoners die te weinig bewegen en mede daardoor klachten krijgen, worden door hulpverleners doorverwezen naar de buurtsportcoaches. De buurtsportcoaches (SportID) gaan met de inwoners in gesprek met als doel om de inwoners te ondersteunen richting structurele beweegactiviteiten.	B	selectief
1,2	Voorlichting Het aanbieden van laagdrempelig voorlichting en advies over gezonde keuzes. - Bibliotheek - Inwonersinitiatieven vanuit de buurtpleinen - Buursportcoaches (vanuit het JOGG) - DE KOM, theatervoorstelling	N	universeel
1	Continueren JOGG-aanpak JOGG richt zich op de fysieke en sociale leefomgeving waar kinderen en jongeren veel komen. Het gaat om programma's en projecten die deze leefomgevingen gezonder willen maken. Er wordt samen met een lokaal netwerk ingezet op onder andere de thema's 'water drinken, gezonde voeding, genoeg bewegen en goed slapen'.	B	selectief
1,2	Bewegen op Recept Jeugd Gezamenlijk met de partners van de ketenaanpak overgewicht jeugd onderzoeken we of bewegen op recept gericht op de jeugd ontwikkeld moet worden. Dit nemen we op in de uitwerking van GALA.	N	Selectief
1	Gezonde School Adviseur Continueren landelijke aanpak gezonde school met als doel een gezonde leefstijl in het DNA van elke school.	B	Selectief
2	Beweeglint Vanuit het Lokaal Preventieakkoord werken we samen met partijen uit de stad aan beweeglinten door Nieuwegein. Er zijn al veel plekken in de openbare ruimte waar je kunt	B	Universeel

⁵ Nationaal preventieakkoord, 2018 VWS Den Haag

	bewegen. Deze plekken willen we aan elkaar verbinden, een beweeglint. Bij de plekken staan borden met oefeningen en hoeveel gezondheidswinst deze opleveren.		
1.2	MQ Scan en beweegaanbod door SportID Gemeente Nieuwegein heeft in 2022 en in 2023 de MQ Scan uit laten voeren. Met de inzichten uit dit meetinstrument kunnen scholen hun kinderen extra ondersteuning bieden op het gebied van motorische ontwikkeling. Zij kunnen onderbouwd hun gymnastiekles en – beleid zo inrichten dat ieder kind zich motorisch goed ontwikkelt en alle kinderen weer lekker kunnen bewegen. Niet alleen risico's zijn tijdig zichtbaar, maar ook talent kan worden herkend en gestimuleerd. We zetten primair in op het verbeteren van beweegvaardigheid in plaats van het aanvullend meten ervan.	B	Selectief
1	Heerlijk Nieuwegein – Samenwerkingsverband en activiteiten Samen met partners (Groen doet Nieuwegein Goed, JOGG, Jong Leren Eten, GGD)) en locaties (moes-, kruiden- en bouwspel-tuinen) uit de stad activiteiten organiseren gericht op gezonde en duurzame voeding en kennis daarmee maken voor jonge kinderen. Bijvoorbeeld door samen te koken, moestuinieren of een bezoekje kunnen brengen aan de boerderij.	B	Universeel

Ambitie 2 middelengebruik voorkomen, verminderen en stoppen

Voor een goede gezondheid is het belangrijk om verantwoord om te gaan met (genot)middelen. Roken, **overmatig drinken en drugsgebruik brengen namelijk grote gezondheidsrisico's met zich mee. Vooral** jongeren zijn vatbaar voor middelengebruik en beginnen hiermee te experimenteren, terwijl het juist voor hen grote gevolgen kan hebben. Een leven lang gezond leven begint met een gezonde jeugd, daarom geven we extra aandacht aan jongeren. Met als doel dat zij er niet aan beginnen, het zo lang mogelijk uitstellen, verminderen of stoppen. Om dit te bereiken, zetten we acties op vanuit een integrale visie waarin preventie en handhaving samenkomen. We hanteren hierbij vier pijlers als uitgangspunt:

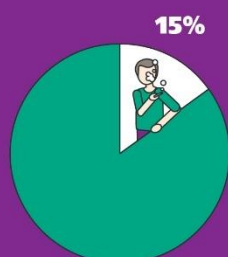
1. Inrichting van de omgeving
2. Regelgeving en handhaving
3. Voorlichting en educatie
4. Signalering, advies en ondersteuning

Binnen middelengebruik onderscheiden we drie onderdelen: roken, alcohol en drugs.

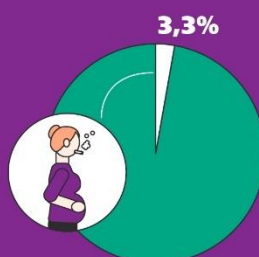
Roken

Jaarlijks sterven meer dan 20.000 mensen in Nederland aan de gevolgen van roken of meerroken. Roken is één van de grootste doodsoorzaken die vermijdbaar is. Ook zorgt het voor grote gezondheidsverschillen: rokers leven gemiddeld 15 jaar minder gezond en 5 jaar korter dan niet-rokers. Roken is bovendien niet alleen slecht voor de gezondheid van de roker zelf, maar ook voor mensen in de omgeving en het heeft negatieve gevolgen voor het milieu. Daarnaast zijn ook nieuwe vormen van tabak- en nicotine gebruik toegenomen zoals e-smoking ('vape') en tabakszakjes (o.a. 'snuss'). Uit recent onderzoek van Trimbos blijkt dat deze vormen voor jongeren vaak een opstap zijn naar roken.

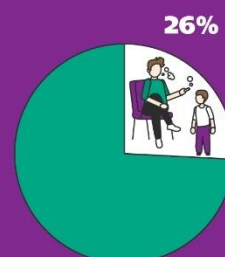
Cijfers Nieuwegein

15% van de volwassenen (19+) **rookt**.

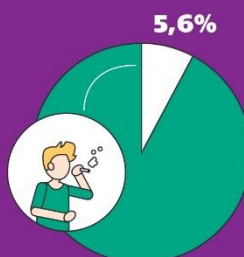
3,3% van de **zwangere vrouwen rookt**.

26% van de kinderen wordt **blootgesteld aan rook** tijdens het **opgroeien**.

27% van de jongvolwassenen (16-25 jaar) **rookt**, waarvan 21% wekelijks.

5,6% van de jongeren onder de 18 heeft **ooit gerookt** en 2,4% van de jongeren **rookt wekelijks**.

Doelen 2026

Rokende volwassenen

Rokende zwangeren

Blootstelling rook kinderen

Rokende jongvolwassenen

Toelichting doelen roken

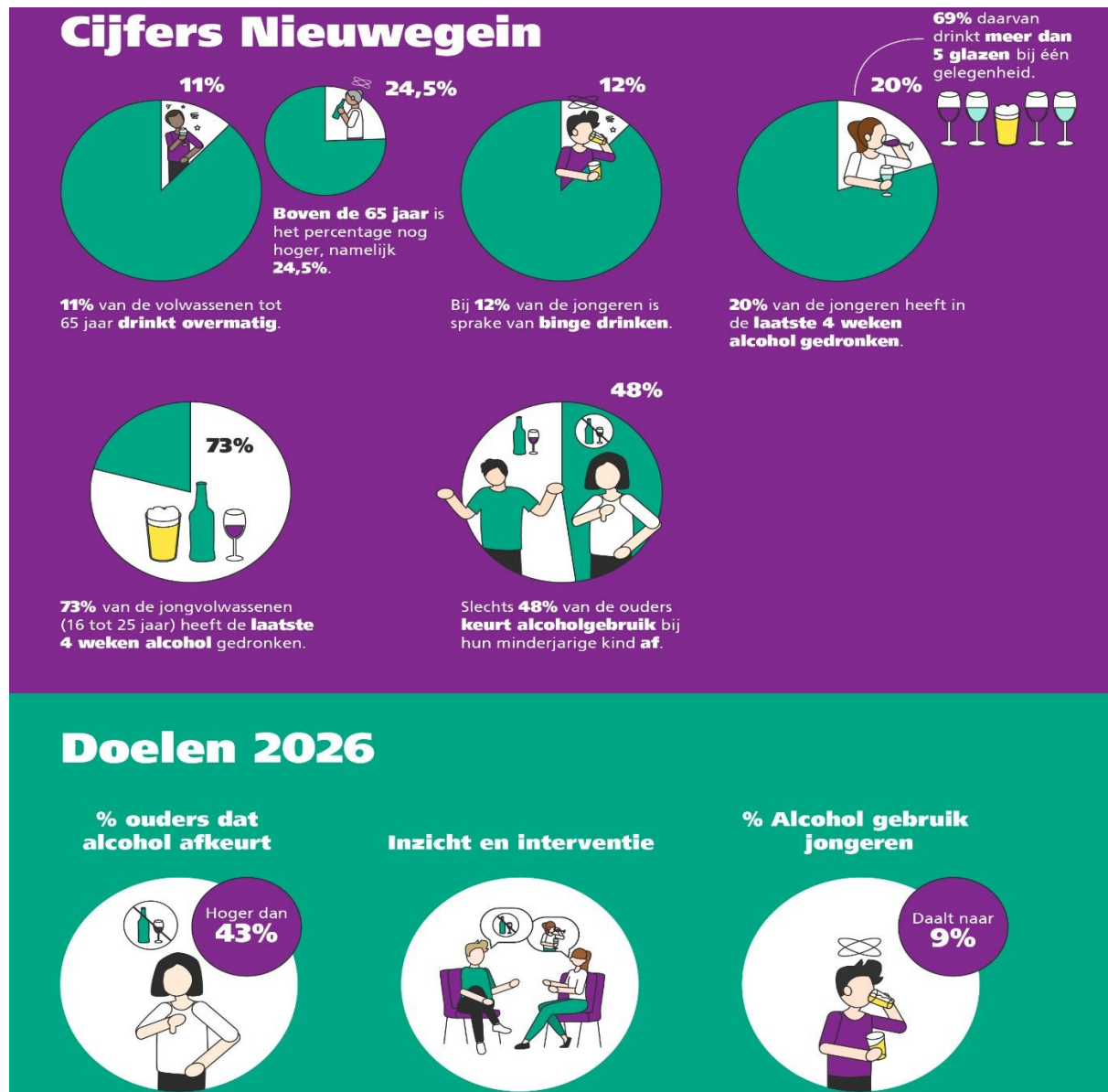
1. In 2026 rookt van volwassenen in Nieuwegein (19+) minder dan 12,5% .
2. In 2026 rookt minder dan 2,5% van de zwangere vrouwen.
3. In 2026 wordt minder dan 20% van de 10-11 jarigen in Nieuwegein blootgesteld aan rook tijdens het opgroeien.
4. In 2026 rookt minder dan 10% van de jongvolwassenen.

Alcohol

Overmatig alcoholgebruik heeft schadelijke gevolgen voor de gezondheid. Ook kan het voor maatschappelijke problemen zorgen, zoals ongevallen en overlast. Voor jongeren en ongeboren kinderen is alcohol extra schadelijk. Het belemmert de ontwikkeling van hun hersenen. We willen dat jongeren zich ontwikkelen tot gezonde volwassenen. Het is daarom belangrijk om de startleeftijd zo lang mogelijk uit te stellen. Als jongeren in hun puberjaren veel drinken, neemt de kans toe dat ze later problemen met drankgebruik krijgen. Als gemeente hebben daarbij we een wettelijke plicht en verantwoordelijkheid voor uitvoering van de Alcoholwet en het toezicht daarop. Dit doen we samen met Toezicht en Handhaving en staat verder beschreven in het Preventie Handhaving Plan Alcohol.

Uit de evaluatie in december 2021 bleek dat minder jongeren in Nieuwegein zijn gaan drinken, maar als ze drinken, drinken ze nog steeds teveel. Voortzetting van de inzet op het verminderen van alcoholgebruik van jongeren en het uitstellen van het eerste gebruik is wenselijk. Uit de cijfers lijkt naar voren te komen dat **meer ouders en jongeren zich bewust zijn van de risico's en gevolgen van alcoholgebruik. Toch blijft dit cijfer hoog en verdient het aanbeveling om de komende jaren blijvend aandacht te besteden aan het bereiken van jongeren en ouders.** Daarnaast is blijvende aandacht gewenst voor verantwoord alcoholbeleid bij met name sportverenigingen. Het devies is alcohol te de-normaliseren.

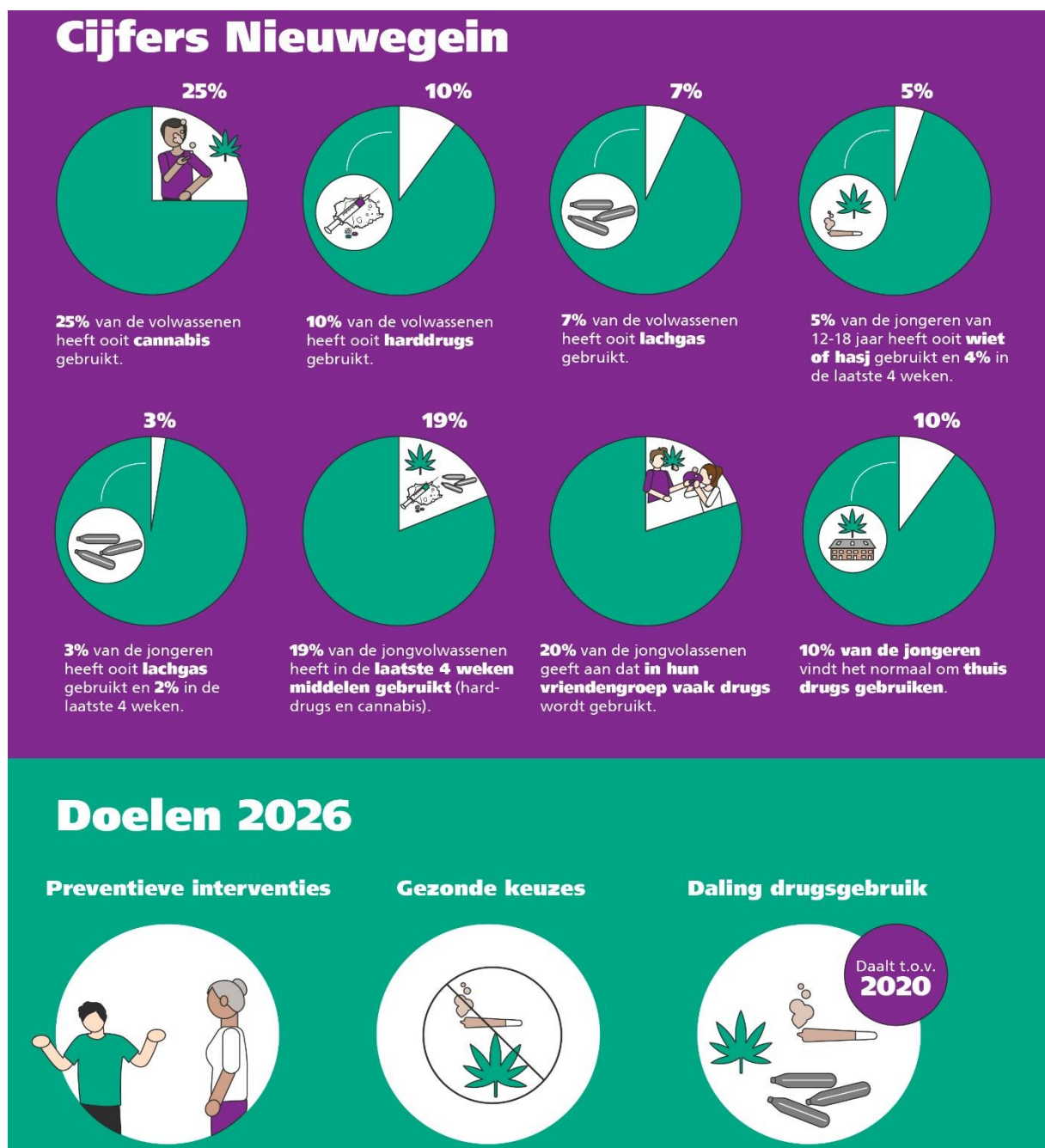

Toelichting doelen alcohol

5. In 2026 is het percentage ouders/verzorgers dat alcoholgebruik bij hun kind afkeurt hoger dan 43%.
6. In 2026 is inzichtelijk wat de beschermende en risicofactoren voor alcoholgebruik zijn in Nieuwegein, zodat we gericht mensen kunnen benaderen en ondersteunen met activiteiten en interventies.
7. Het percentage alcohol gebruik van jongeren en volwassenen daalt naar 9%, waarbij het uiteindelijk doel is om in 2040 op 5% uit te komen, conform nationaal preventieakkoord⁵ hierboven.

Drugs

Veel drugs zijn verslavend en moeilijk om mee te stoppen. Gebruik kan leiden tot gezondheidsproblemen, geldproblemen en gedragsproblemen zoals agressief gedrag. Jongeren lopen extra risico door gebruik van drugs omdat hun lichaam en hersenfuncties nog niet volgroeid zijn. Tegenwoordig lijkt drugsgebruik steeds normaler te worden, terwijl normalisering ongewenst is. Drugs heeft ook zijn aantrekkingskracht op de wereld van criminaliteit. Drugsgebruikers zijn mede verantwoordelijk voor het in stand houden van de criminele keten. Criminaliteit valt binnen de scope van het omgevingsprogramma leefbaarheid en veiligheid en preventie met gezag. Ten tijde van schrijven van dit omgevingsprogramma zijn de uitkomsten van het recente rioolwateronderzoek nog niet beschikbaar. Na analyse van de uitkomsten worden eventuele interventies bepaald.

Toelichting doelen drugs

8. Meer inzicht in de kenmerken en motivaties van mensen die drugsgebruiken, zodat gericht mensen benadert worden met activiteiten en preventieve interventies.
9. Voorkomen en terugdringen van drugsgebruik met de focus op jeugd en jongeren; jongeren worden gestimuleerd zelfbewuste en gezonde keuzes te maken.
10. Het drugsgebruik, met name wiet, hasj en lachgas onder jongeren in Nieuwegein is gedaald ten opzichte van 2020.

Acties

Acties bij ambitie middelengebruik voorkomen, verminderen en stoppen			
Acties dragen bij aan doelen	Actie	Nieuw Bestaand	selectieve/ universele preventie- maatregelen
	Roken		
1,3,4	Uitbreiden rookvrije zones Onderzoeken van mogelijkheden tot uitbreiden aantrekkelijke rookvrije zones (bijvoorbeeld City, winkelcentra en rookvrije zones rond scholen verbreden).	N	universeel
1,2,3,4	Samenwerking Vanuit verschillende beleidsterreinen en samen met partners in de stad wordt een samenhangend geheel aan preventieve activiteiten en interventies afgestemd welke gericht zijn op het voorkomen en verminderen van roken en nicotinegebruik (oa. e-smoking en tabakszakjes). De concrete invulling van de interventies en preventie activiteiten liggen met name op het gebied van gezondheid, veiligheid, en opvoeding. Vanuit dit thema maken we de eerste aanzet om integraal na te denken over universele preventie voor jeugdigen, ouders en volwassenen, zodat één integrale benadering ontstaat. De werkgroep is reeds vanuit het Preventieakkoord opgericht.	N	universeel
1,3,4	Voorlichting weerbaarheid jongeren Onderstaande samenwerkingspartners leveren allen hun aandeel in de voorlichting om de weerbaarheid van jongeren te verhogen: - Onderwijs - GGDRU - Movactor - Jellinek - Chris en Voorkom	N	selectief
1,2,3,4	Maatwerk inkoop GGD - Programma VoorZorg VoorZorg is een opvoed-, leefstijl-, gezondheids-, en ontwikkelings-, ondersteuningsprogramma gericht op de hoog risicogroep jonge vrouwen tot 25 jaar met een heel beperkt netwerk, die zwanger zijn van hun eerste kind en die weinig of geen opleiding hebben genoten. Zij krijgen preventieve ondersteuning d.m.v. een intensief schema van huisbezoeken door speciaal getrainde Jeugdverpleegkundigen. De huisbezoeken beginnen in de 16e week van de zwangerschap en gaan door tot het kind 2 jaar is. Samenwerking bibliotheek is gewenst: gericht aanbod doelgroep, toeleiding naar bestaande activiteiten vanuit GGD.	B	selectief
1,2,3,4	Aansluiten landelijke campagnes Aansluiten bij landelijke campagnes en deze op de lokale situatie aan laten sluiten, bijvoorbeeld Stoptober, De Rookvrije Generatie en NIX18 in combinatie met inzetten van rolmodellen in de buurt.	N	universeel en selectief
1,2,3,4	Gezonde School Adviseur Continueren landelijke aanpak gezonde school met als doel een gezonde leefstijl in het DNA van elke school.	B	selectief
	Alcohol		
5,6,7	Subsidierelaties Continueren van bestaande subsidieverstrekingen en inkoop, zoals AA, Chris en Voorkom en Jellinek	B	selectief
5,6,7	Aansluiten bij landelijke campagnes Aansluiten bij landelijke campagnes zoals Nix18, Zien drinken doet drinken en de IK PAS Campagne.	B	selectief
5,6,7	Preventie- HandhavingsPlan (PHP) Uitvoering geven aan het Preventie- HandhavingsPlan (PHP) Alcohol Nieuwegein waarin activiteiten en verantwoordelijkheden rondom regelgeving, handhaving en educatie samenkomen.	B	selectief

5,6,7	Doelgroepenonderzoek Onderzoek naar hoe we specifieke doelgroepen bereiken en welke acties daar nodig zijn (bv onder 50+ers, jongeren, inwoners met een andere culturele achtergrond)	N	selectief
5,6,7	Gezonde School Adviseur Continueren landelijke aanpak gezonde school met als doel een gezonde leefstijl in het DNA van elke school.	B	selectief
8,9,10	Samenwerking Samenwerkingspartners en de gemeente continueren met voorlichting, informatie en ondersteuning over drugsgebruik, zowel voor inwoners als voor professionals.	B	universeel
8,9,10	Maatregelen op basis van onderzoek Op basis van nader onderzoek (onder andere de uitkomsten van het rioolwateronderzoek) worden de maatregelen in samenspraak met maatschappelijke ontwikkeling en Vergunningverlening, Toezicht & Handhaving bepaald. De maatregelen betreffen voorlichting, signalering en ondersteuning professionals en ouders/verzorgers en handhavingsmaatregelen. Dit met als doel preventie en het uitstellen van het eerste drugsgebruik om de kans op risicovolle gedragingen en verslavingen te verkleinen.	N	universeel
8,9,10	Gezonde School Adviseur Continueren landelijke aanpak gezonde school met als doel een gezonde leefstijl in het DNA van elke school.	B	selectief

Ambitie 3 mentale gezondheid versterken

Mensen die mentaal gezond zijn ervaren een goede kwaliteit van leven, zorgen goed voor hun kinderen, voelen zich verbonden met elkaar, zijn productief, participeren in de maatschappij, **hebben hun hoofd "vrij"** om zich te ontwikkelen en hun talenten te benutten en worden veerkrachtig oud. Maar onze dynamische, complexe samenleving zet mensen soms onder druk of aan de kant. Dit maakt investeren in mentale gezondheid van de samenleving urgent: niet alleen voor een hoger mentaal welbevinden. Het biedt ook maatschappelijke baten door capaciteiten en talenten van mensen beter te benutten. Investeren in mentale gezondheid verschuift de focus van ziekte naar gezondheid. Dit betekent zoveel mogelijk problemen aanpakken bij de bron. Om daarmee zoveel mogelijk mentale problemen te voorkomen, vroegsignalering te stimuleren en adequate doorverwijzing te bieden naar (geïndiceerde) hulp waar extra ondersteuning nodig is.

Onderzoek laat zien dat sociaaleconomische factoren als armoede en slechte huisvesting zorgen voor een kwetsbare mentale gezondheid. Zo lopen mensen die in onveiligere buurten wonen, meer praktisch opgeleide mensen en mensen met een migratieachtergrond, een verhoogd risico om psychische stoornissen te ontwikkelen. Tegelijkertijd draagt een slechtere mentale gezondheid ook bij aan sociaaleconomische achterstand. Zo ontstaat een vicieuze cirkel die zo vroeg mogelijk moet worden doorbroken, waarbij regie op eigen leven, beter presteren op de school en op de arbeidsmarkt het wenkende perspectief is.

Kansen voor het vergroten van mentale gezondheid liggen verspreid door de hele samenleving. Vermijdbare risicofactoren voor mentale ongezondheid zijn bijvoorbeeld erbarmelijke omstandigheden in de kindertijd, huiselijk geweld, armoede, hoge schulden, lage taal- en rekenvaardigheden, onzekere huisvesting, eenzaamheid, pesten en discriminatie.

We weten dat veel inwoners die zich melden met klachten bij de zorg zoals de huisarts, veel meer gebaat zijn met activiteiten in hun buurt of wijk dan met medische zorg. Deze inwoners durven of weten vaak zelf de weg niet te vinden naar een buurtplein of activiteiten. De zorg is dan ook een belangrijke vindplaats voor welzijnsactiviteiten en ontwikkelactiviteiten, die ook van invloed zijn op de gezondheid van mensen.

Welzijn- of Bewegen- of Kunst op Recept (WOR, BOR en KOR) is een van de vormen waarin dit nu in de centrale as van Nieuwegein plaatsvindt. De (praktijkondersteuner van de) huisarts verbindt de inwoner aan de buurtverbinder, die samen met de inwoner kijkt wat hij of zij leuk vindt om te doen. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de brede kijk van positieve gezondheid.

Sinds de coronaperiode is er steeds meer aandacht voor seksuele gezondheid⁶. Seksuele gezondheid is een met seksualiteit verbonden toestand van fysiek, emotioneel, mentaal en sociaal welzijn. Seksuele gezondheid is meer dan de afwezigheid van seksueel overdraagbare aandoeningen (soa's) of hiv, het voorkomen van onbedoelde zwangerschappen of het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag of seksueel geweld. Het is het vermogen om seksueel je eigen regie te voeren. Eind 2022 heeft het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een beleidsvisie seksuele gezondheid gepubliceerd. In samenspraak met de GGD wordt in 2023 bepaald welke acties hierop ondernomen worden.

Levensloopbenadering

Het Trimbos-instituut geeft aan dat mentale gezondheid valt of staat met een mentaal gezonde levensloop en een mentaal gezonde leefomgeving. Iedere levensfase gaat gepaard met unieke veranderingen die specifieke kwetsbaarheids- en beschermende factoren met zich meebrengen. Zo zijn kinderen extra gevoelig voor het gedrag van hun ouders en schiet je studenten en ouderen soms het sociaal netwerk tekort. Daarnaast dragen onveilige school-, werk- en zorgomgevingen bij aan mentale ongezondheid. Deze kwetsbaarheden leiden echter ook tot kansen: elke kritieke levensfase of plaats biedt gelegenheid voor de bevordering en bescherming van mentale gezondheid. Voor effectieve preventie van psychische problemen en bevorderen van mentaal welbevinden moeten we ons dus richten op de juiste momenten in de levensloop en op de juiste plaats in de leefomgeving. Het in beeld brengen van deze risicomomenten en de beschermingsmogelijkheden die daar op zijn noemen we een levensloopbenadering.

Deze benadering vraagt om nadere uitwerking voor de uitvoerende professionals domein-overstijgend en in samenhang met de Wmo, Jeugdhulp en overige beleidsterreinen binnen het sociaal domein. In het beleidskader Jeugd is de doorlopende lijn van mentale problemen en GGZ-hulp opgenomen, alsmede aandacht voor overgangen binnen het onderwijs en naar volwassenheid. In dit gezondheidsbeleid wordt voor jeugd in de samenwerking aangesloten bij de actieplannen in het beleidskader Jeugd. Deze acties overlappen elkaar en zorgen voor een integrale samenwerking.

Mentale gezondheid jongeren

Sociale media zijn voor veel jongeren een plek waar zij contacten opdoen en onderhouden en waar zij een beeld van het leven en de maatschappij vormen. Zo dragen sociale media voor een deel bij aan de vorming van de identiteit van jongeren. Tegelijkertijd kunnen sociale media ook een negatieve invloed op de mentale gezondheid van jongeren hebben. Het gebruik kan leiden tot stress, slaapttekort en soms zelfs leiden tot internetverslaving of psychische klachten. Daarnaast is desinformatie een reëel risico dat jongeren (maar ook volwassenen) lopen.

Over de oorzaken psychische problematieken onder de jeugd en welke acties noodzakelijk zijn, is nog onvoldoende bekend. Dit wordt ook onderkend door het ministerie van OCW en zij heeft het RIVM namens het kabinet opdracht gegeven voor een grootschalig, kwantitatief onderzoek naar de psychische problematiek onder studenten in het hoger en universitair onderwijs. Het onderzoek levert een landelijk beeld op van de psychische problemen onder deze studenten, inzicht in de factoren die psychische problematiek bij hen veroorzaken en inzicht in de mogelijke relatie tussen specifieke achtergrondkenmerken van studenten en psychische problemen. Dit onderzoek is de eerste meting van de Monitor mentale gezondheid en middelengebruik. Ook voor dit onderzoek is overeenstemming over begrippen en instrumenten van belang. Het RIVM stemt beide onderzoeken op elkaar af. Dit geldt ook voor het onderzoek naar middelengebruik onder dezelfde doelgroep, dat het Trimbos-instituut en GGD GHOR gaan uitvoeren in opdracht van het ministerie van VWS⁷. De uitkomsten van dit onderzoek worden binnen Nieuwegein omgezet in acties.

Gemeente Nieuwegein is niet anti-smartphone, anti-gamen of anti sociale media. Zowel gamen als gebruik van sociale media en smartphone zijn een normale vorm van (vrije)tijdsbesteding die in eerste instantie talloze voordelen biedt. Het doel is om kwetsbare jongeren en jongvolwassenen die doorschieten in gedrag - en hierdoor niet meer functioneren op school, werk of elders - te helpen om beter om te gaan met de verleidingen. Ofwel: hen helpen om gezond te leven in een digitale wereld en het risico op (ontwikkelen tot) problematisch gedrag voorkomen. Daarnaast is preventie belangrijk. Het voorlichtend veld kan hier met activiteiten en informatie rond mediawijsheid een belangrijke rol in spelen, in nauwe samenwerking met het onderwijs.

⁶ de werkdefinitie van seksuele gezondheid door de WHO is als volgt: "Seksuele gezondheid is een met seksualiteit verbonden toestand van fysiek, emotioneel, mentaal en sociaal welzijn. Seksuele gezondheid is dus meer dan alleen de afwezigheid van ziekte, disfunctie of zwakte. Seksuele gezondheid vereist een positieve en respectvolle benadering van seksualiteit en seksuele relaties. Seksuele gezondheid vereist ook het mogen en kunnen aangaan van plezierige en veilige seksuele ervaringen: zonder dwang, discriminatie en geweld. Om seksuele gezondheid te bereiken en te behouden, moeten de seksuele rechten van alle personen worden gerespecteerd, beschermd en gerealiseerd."

⁷ Landelijke-Nota-Gezondheidsbeleid-LNG-2020-2024

Het online gedrag en geringe wetgeving voor online gokken, vergroten de kans op een gokverslaving. De legalisering van online gokken⁸ vergroot de kans op gokverslaving met alle bijeffecten van dien. Als gemeente zijn wij hier alert op en houden we in de gaten of hier toekomstig acties op nodig zijn.

Eenzaamheid

Eenzaamheid is je niet verbonden voelen. Je ervaart een gemis aan een hechte, emotionele band met anderen. Of je hebt minder contact met andere mensen dan je wenst. Eenzaamheid gaat gepaard met kenmerken als negatieve gevoelens van leegte, verdriet, angst en zinloosheid en met lichamelijke of psychische klachten. Gevoelens van eenzaamheid kunnen invloed hebben op je gezondheid, welzijn en kwaliteit van leven. Eenzaamheid komt voor in alle leeftijdsgroepen maar is met name urgent onder jongeren en ouderen. Communitybuilding is een taak die bij het voorlichtend veld op zijn plaats is. De gemeente kan een sense of belonging stimuleren door laagdrempelige ontmoetingsruimten en inwonersinitiatieven te stimuleren. Zorgprofessionals hebben hierin een signalerende en een toeleidende rol.

Dementie

Eén op de vijf Nederlanders krijgt dementie. Op basis van de huidige bevolkingssamenstelling en omdat we steeds ouder worden, stijgt het aantal mensen met dementie in 2040 in Nieuwegein naar verwachting naar 2000 inwoners (2020: 870). Nieuwegein is een dementievriendelijke gemeente. We zetten in op het geven van de trainingen dementievriendelijk, hebben aandacht voor wonen en zorg en onderzoeken hoe we verder invulling geven. Van de mensen met dementie woont 70% thuis en de verwachting is dat dit in 2040 80% zal zijn. Hiermee groeit de urgentie om aan de slag te gaan met het waarborgen van de kwaliteit van leven van zowel mensen met dementie als van hun mantelzorgers. Nieuwegein biedt al een aantal laagdrempelige activiteiten zoals Vief, het Alzheimercafé en het Geheugenkabinet van de bibliotheek.

In Nieuwegein zijn circa 19.000 mantelzorgers actief. Deze mantelzorgers zijn divers, van jong tot oud, waarvan de grootste groep tussen de 40 en 50 zijn. Zij nemen een groot deel van de zorgtaken op zich en zien dit als iets vanzelfsprekends. Het is belangrijk om deze mantelzorgers te ondersteunen en overbelasting en mogelijke uitval tegen te gaan. De ervaren belasting is al vele jaren een onderwerp in de Dementiemonitor. Hieruit komt naar voren dat 13% van de mantelzorgers in Nederland voelt zich zwaar of overbelast⁹. Overbelasting schaadt de gezondheid van het individu en daarmee indirect hun dierbaren. Het percentage zwaar belaste of overbelaste mantelzorgers lijkt de laatste jaren te stabiliseren. Dat impliceert dat in die jaren steeds bijna één op de zes zware zorgbelasting of overbelasting ervaart. Mantelzorgers die zich zeer zwaar belast of overbelast voelen zijn relatief vaak gepensioneerd, de partner van een man en/of de enige mantelzorger. Zeker voor die groep van zwaar belaste of overbelaste mantelzorgers blijft het zeer belangrijk om te investeren in een goed aanbod van zorg en ondersteuning. Voor zorgaanbieders, gemeenten en zorgverzekeraars is het van belang dat zij mantelzorgers goed informeren over het lokale ondersteuningsaanbod, bijvoorbeeld wat betreft mogelijkheden voor casemanagement en dagbesteding. Juiste mantelzorgondersteuning is nodig om uitval van de mantelzorger en snelle toeleiding naar zware zorg te voorkomen.

Cijfers voor Nieuwegein

- Het aantal senioren dat aangeeft de gezondheid als goed te ervaren is tussen de 51 en 68%, dit is net iets lager dan het gemiddelde in de regio⁷
- Sociale eenzaamheid wordt door 36,7% van de volwassen ervaren en emotionele eenzaamheid door 28,8% van de volwassenen⁷.
- 58 procent van de jongvolwassenen (16 t/m 25-jarigen) in Nieuwegein heeft psychische klachten¹⁰.
- In Nieuwegein is er bij bijna 24% van de 65+ers sprake van emotionele eenzaamheid⁷.
- 20% van de 13 tot 17-jarigen voelt zich matig tot ernstig eenzaam¹⁰.
- 10% van de jongeren in Nieuwegein heeft risico op problematisch gebruik sociale media in Nieuwegein¹⁰.
- 2.9% jongeren in Nieuwegein heeft risico op problematisch gamen¹⁰.

⁸ De wet Kansspelen op afstand 1 oktober 2021

⁹ Dementiemonitor Mantelzorg 2022, 2022

Doelen

1. In 2024 weten we welke risicofactoren en beschermingsfactoren er zijn gedurende de levensloop op het gebied van mentaal welbevinden
2. In 2026 maakt het versterken van mentale gezondheid onderdeel uit van integrale gezondheidsinterventies
3. In 2026 weten inwoners en professionals waar ze moeten zijn voor ondersteuning van het versterken van mentale gezondheid
4. In 2026 is het gesprek over mentale gezondheid gewoon

Acties

Acties bij ambitie mentale gezondheid versterken			
Acties dragen bij aan doelen	Actie	Nieuw Bestaand	selectieve/ universele preventie- maatregelen
	Mentale gezondheid		
1,2,3,4	Acties uit Monitor mentale gezondheid en middelengebruik Formuleren van acties uit de eerste meting van de Monitor mentale gezondheid en middelengebruik gericht op jongeren. (onderzoek wordt opgeleverd eind 2024)	N	selectief
1,2,3,4	Continueren van Je Brein de Baas Lesmateriaal om de mentale gezondheid van leerlingen op het voortgezet onderwijs te versterken.	B	selectief
1,2,3,4	Continueren WOR (thans specifiek centrale as), BOR en KOR Continueren Welzijn op Recept, Bewegen op Recept en Kunst op Recept.	B	universeel
1,2,3,4	Maatregelen voorkomen overbelasting mantelzorgers We blijven investeren in een goed aanbod van zorg en ondersteuning om overbelasting en mogelijke uitval van mantelzorgers tegen te gaan. Hierbij hebben we ook aandacht voor de jonge mantelzorgers. We doen dit samen met Steunpunt Mantelzorg, zorgaanbieders, gemeenten en zorgverzekeraars. We blijven mantelzorgers goed informeren over lokaal ondersteuningsaanbod, bijvoorbeeld wat betreft mogelijkheden voor casemanagement en dagbesteding.	B	universeel
1,2,3,4	Mediawijsheidsprogramma's voor alle leeftijden ism bibliotheek en welzijn uitbreiden.	N	universeel
1,2,3,4	Cultuurparticipatieprogramma's voor jongeren. In nauwe samenwerking met jongerenwerk (Movactor, JOU), middelbare scholen en andere partners start De KOM een aantal nieuwe projecten voor (kwetsbare) jongeren en jongvolwassenen in Nieuwegein waarin ze op een positieve manier hun creatieve talenten kunnen ontdekken en ontwikkelen als tegenwicht tegen mogelijk doorschieten in (negatieve) verleidingen. We creëren ontwikkelplekken vanuit een andersoortig aanbod wat dicht bij de jongeren staat en (nog) niet in de gangbare kunst en cultuur, onderwijs of welzijnspraktijk structureel wordt aangeboden (zoals bv urban culture en fashion) en bieden zo een veilige ontmoeting en maakplek in combinatie met een creatief ontwikkelperspectief voor jongeren.	N	selectief
	Eenzaamheid		
1,2,3,4	Actieprogramma één tegen eenzaamheid (onderdeel van SPUK GALA) We werken samen met partners uit de stad aan een integrale aanpak tegen eenzaamheid. Door middel van bestaande aanpak huisbezoeken, wordt dit in 2024/2025 met gelden vanuit SPUK GALA verder uitgewerkt. Eén tegen eenzaamheid is het actieprogramma van het ministerie van VWS om eenzaamheid in Nederland te verminderen. Vanuit dit programma is gekozen om ons in eerste instantie te richten op ouderen, nu deze groep het meest kwetsbaar is. We zetten in op het vinden van ouderen (dmv project huisbezoeken 75 plus), zodat we eerder kunnen signaleren, doorbreken en effectief aan te pakken. Dit programma wordt (in 2023/2024) vanuit de Wmo uitgevoerd in samenwerking met MOvactor en overige maatschappelijke organisaties, bedrijven en ondernemers.	B	selectief
1,2,3,4	Creatief leven De doelgroep voor de cursus Creatief Leven bestaat uit jongeren en volwassenen vanaf circa zestien jaar die zich eenzaam voelen en daar zelf met de hulp van een deskundige in groepsverband verandering in willen brengen.	N	universeel

	Na het volgen van de cursus Creatief Leven voelen deelnemers zich vitaler, ervaren ze minder eenzaamheidsgevoelens en zijn ze beter in staat om in de toekomst hun gevoelens van eenzaamheid zelf te hanteren en de nadelige gevolgen ervan aan te pakken.		
1,2,3,4	Voor de jeugd inzetten van Join Us: Join Us is voor alle jongeren (12-30 jaar) die zin hebben in meer sociaal contact. Op deze laagdrempelige wijze wordt eenzaamheid tegen gegaan	N	selectief
1,2,3,4	POH Jeugd Als onderdeel van Geynwijs, maar werkend bij de huisartspraktijken, t.b.v. mentale problematiek. Huisartsen verwijzen cliënten naar POH Jeugd in hun gezondheidscentrum. Doen ook aan psycho-educatie in hun werk. Er zijn nu 4 POH Jeugd medewerkers, tezamen goed voor 3 fte. Het convenant is reeds gesloten. In aansluiting hierop zijn we vanuit het beleidskader jeugd doende om de om POH jeugd uit te breiden met een aantal praktijken.	B	selectief
1,2,3,4	Primaire preventielijn In de primaire preventielijn wordt geïndiceerde preventie: divers aanbod buurtpleinen, inwonersinitiatieven, gezondheidsagenda's (zoals vanuit Galecop geweldig), ontmoeten en samenkomen in de wijk opgezet en uitgevoerd.	B	universeel
1,2,3,4	Samenwerking We werken samen met partners uit de stad aan een integrale aanpak tegen eenzaamheid. Door middel van bestaande aanpak huisbezoeken, wordt dit in 2024/2025 met gelden vanuit SPUK GALA verder uitgewerkt.	B	universeel
1,2,3,4	Aanpak veerkracht Vanuit het jeugdbeleid maken we samen met samenwerkingspartners (zoals scholen, Movactor, Geynwijs etc) uiterlijk 2025 een aanpak om de veerkracht van deze jongeren en hun ouders/verzorgers te versterken. Bijv. als een gezin bij Geynwijs in beeld komt, dat ook naar de ggz-problematiek van de ouders gekeken wordt.	N	selectief
1,2,3,4	Samenwerking in kader van Welzijn op Recept Op grond van de eenzaamheids- en gezondheidscijfers wordt in de RegioDeal met het programma Maximaal Gezond gewerkt aan efficiënte samenwerking tussen welzijn en 1e-lijns gezondheidszorg voor een goede implementatie van het concept Welzijn op Recept.	B	universeel
1,2,3,4	Continueren Geïngeluk Faciliteren en stimuleren van inwoners bij hun initiatieven, versterken we contacten tussen inwoners en proberen we ook inwoners te bereiken die minder gauw meedoen.	B	Universeel
	Dementie		
1,2,3,4	Trainingen dementievriendelijk We werken samen met de lokale werkgroep dementievriendelijk en Alzheimer Lekstroom aan het uitbreiden van de trainingen dementievriendelijk (bijvoorbeeld aan personeel van de gemeente, in de wijk, aan personeel woningcorporaties en aan personeel van onze aanbieders huishoudelijke hulp). Om ervoor te zorgen dat mensen met dementie zo lang mogelijk mee kunnen blijven doen helpt het als mensen de verschillende signalen herkennen en weten hoe ze ermee moeten omgaan. Om mensen met dementie langer thuis te laten wonen is het zinvol ons bestaande aanbod aan activiteiten voor mensen met (lichte) dementie uit te breiden. Dit gebeurt in samenwerking met onze partners en sportverenigingen. Bijvoorbeeld: GGDrU biedt de campagne We zijn zelf het medicijn aan aan gemeenten. Dit is een campagne gericht op dementie en de invloed van leefstijl.	N	Selectief
1,2,3,4	Inzetten van kunst, met name muziek, spreekt diepere gevoelslagen en herinneringen aan bij mensen met dementie. Het activeert en geeft hen een grote geluksbeleving. Dans, tekenen en schilderen zijn kunstvormen die mensen met dementie nog lang kunnen doen. De sociale interactie en het daarbij behorende plezier kunnen zorgen voor minder stress en meer levenslust.	N	selectief

Gezonde leefomgeving

Een gezonde leefomgeving gaat zowel over gezondheidsbescherming als gezondheidsbevordering. De leefomgeving heeft twee componenten: de sociale leefomgeving en de fysieke leefomgeving. Een gezonde sociale leefomgeving gaat over elkaar ontmoeten, sociale samenhang in de buurt, je veilig en prettig voelen in de wijk. Een gezonde fysieke leefomgeving betekent weinig tot geen geluidhinder (omgevingsprogramma geluid volgt), luchtvervuiling, wind- of lichthinder, hittestress en bodemverontreiniging (omgevingsprogramma bodemverontreiniging volgt). Het betekent een goede toegankelijke leefomgeving met een breed aanbod van voorzieningen en optimale spreiding van ruimte om elkaar te ontmoeten, te spelen en te bewegen. Een gezonde leefomgeving (en ook een dementievriendelijke omgeving) draagt dus bij aan het verminderen van de kans op eenzaamheid en stress gerelateerde klachten en dragen bij aan de fysieke fitheid en kwaliteit van leven.

Het onderzoek naar de groei van de stad heeft laten zien dat de leefomgeving van Nieuwegein een sterk **fundament heeft. Nieuwegein behoort tot de zogenaamde "New Towns' steden die zijn ontstaan na de wederopbouw na de oorlog.** Deze steden ontwikkelden prettig wonen voor gezinnen met ruimte, groen, zichtlijnen en wijkvoorzieningen binnen handbereik. Zo is Nieuwegein groen en voldoen we ruimschoots aan de richtlijnen voor groen en water in de nabijheid en per inwoner. Groen is voor Nieuwegeiners nooit ver weg. Een groene omgeving is essentieel voor gezondheid en (mentale) welzijn en belangrijk voor een klimaatbestendige stad. Ook zijn er voldoende fiets- en wandelpaden, speel- en sportvoorzieningen voor jonge kinderen en zijn de meeste dagelijkse voorzieningen voor mensen in hun eigen buurt te vinden. De doorontwikkeling van en naar een gezonde stad bouwt op dit fundament voort.

Tegelijkertijd zijn er ook uitdagingen of liggen die in het verschiet. Zo wordt Nieuwegein omlijst door snelwegen en waterwegen. Veel uitbreidingsruimte is er niet. Groei zal via verdichting gaan. Verdichting van de stad betekent dat het gebruik van de leefomgeving intensiever gaat worden. Dit vraagt aandacht voor een gezonde publieke ruimte. Deze vitale plekken zijn belangrijk voor onze samenleving en het publieke welzijn. Op deze plekken krijgen onze samenleving vorm: daar ontmoeten we elkaar en kunnen we ontspannen. Er is voldoende groen in de publieke ruimte (ook in de toekomst) maar het groen moet beter benut gaan worden en met elkaar verbonden gaan worden.

Ondanks de aanwezigheid van een fijnmazig netwerk voor fietsers en voetgangers, pakken bewoners toch **vaak de auto, ook voor korte ritten. Bij de ontwikkeling van Nieuwegein in de jaren '60 is uitgegaan van** autogebruik en -gemak. Het stimuleren van fietsen en wandelen is de makkelijkste en goedkoopste manier om de stad en haar inwoners gezonder te maken. Aantrekkelijke fiets- en wandelroutes zijn belangrijk. Ook het OV kan bijdragen aan een gezondere stad. Met deze mobiliteitstransitie kan ook een grote bijdrage geleverd worden aan een verbetering van de luchtkwaliteit en geluidsoverlast. Met deze uitgangspunten sluiten wij aan bij de bestaande mobiliteitsvisie.

Voor sommige voorzieningen (met name met een wijk-overstijgend karakter), moeten inwoners soms fysieke en mentale barrières overwinnen. Deze barrières worden vooral gevoeld door mensen die minder mobiel zijn. Door het steeds groter wordende aantal ouderen zal deze groep groeien. Het is daarom belangrijk om voor ouderen en kwetsbaren woningbouw te plannen nabij voorzieningencusters en in woonzorgcirkels en tegelijk te sturen op het ook daadwerkelijk laten realiseren van zorg en maatschappelijke voorzieningen op de juiste plek. Binnen het omgevingsprogramma Wonen en Zorg wordt hier verder uitwerking aan gegeven. Niet alleen voor ouderen is nabijheid belangrijk. Nabijheid is essentieel in de ontwikkeling van een gezonde stad voor iedereen. Nieuwe woningbouw-ontwikkelingen moeten daar komen, waar voorzieningen zijn en/of waar het openbaar vervoer en het fietsnetwerk goed geregeld zijn.

Om een gezonde leefomgeving te ontwikkelen, is het van essentieel belang om vroegtijdig gebiedsgericht en integraal te werken. Nabijheid gaat bijvoorbeeld over heel veel meer dan wonen, werken en verplaatsen alleen. Het gaat vooral om het blijvend investeren in een aantrekkelijke leefomgeving waar onderwijs, winkels, gezondheidszorg, horeca, cultuur, openbare ruimte, groen, sport, recreatie en landschap te voet, per fiets of met het openbaar vervoer goed bereikbaar zijn. Daarom wordt gezondheid conform gezondheid in alle beleidsdomeinen **verankerd in andere omgevingsprogramma's en beleidsdocumenten. Alleen op deze wijze kan succesvol aan een gezonde leefomgeving gewerkt worden.**

Goede voorlichting, ontmoetingsplekken en in gemeenschappen werken aan een groene leefomgeving dragen ook bij aan een gezond ervaren leefomgeving. Door tegels te wippen en mee te helpen in moestuinen kunnen inwoners eigenaarschap ervaren over hun leefomgeving. Het programma Groen doet Nieuwegein Goed stimuleert kinderen vanaf jonge leeftijd samen met hun (groot) ouders/begeleiders vaker naar buiten te gaan en in verbinding met de natuur te brengen. Daarnaast kunnen inwoners via gemeenschappen gestimuleerd worden hun talenten in te zetten in het vergroenen van de leefomgeving. Te denken valt aan een programma waarbij anderstaligen hun talenten en kennis op het gebied van groenteteelt inzetten in samenwerking met (oudere) taalvrijwilligers.

Ambitie 4a Sociale leefomgeving die bijdraagt aan gezondheid

De kwaliteit van de sociale leefomgeving is van invloed op de fysieke en mentale gezondheid van de bewoners. **Het beleid en regels voor de verschillende thema's van de sociale leefomgeving in Nieuwegein** worden beschreven in beleidsstukken zoals de jeugdbeleid, armoedebelid, Programma Leefbaarheid en Veiligheid. Hiermee benaderen we de sociale leefomgeving in zijn totaliteit. In dit omgevingsprogramma omschrijven we de bijdrage vanuit gezondheidsperspectief. De bijdrage die dit omgevingsprogramma levert is te kijken vanuit Positieve Gezondheid, wat kan iemand wel, wat is er al en hoe gaan we dit versterken? In de stad Nieuwegein zijn al heel veel goede zaken opgepakt. De centrale vraag is hoe we dit toegankelijker maken voor inwoners, zodat de inwoners aansluiting vinden en inherent (gezond) gedrag gestimuleerd wordt. Update van de bestaande sociale kaart is een te onderzoeken mogelijkheid.

Sociale veiligheid en buurt sociaal kapitaal¹⁰ zijn belangrijke sociale omgevingsfactoren die van invloed zijn op iemands gezondheid¹¹. In buurten waar mensen zich veilig voelen, voelen meer mensen zich gezond dan in buurten waar mensen zich onveilig voelen¹². Ouderen in een veilige buurt hebben een betere mentale gezondheid. Het kennen van mensen in de buurt draagt positief bij aan het gevoel van veiligheid. In buurten met meer sociaal kapitaal voelen bewoners zich gezonder. Daarnaast hangt ook buurt sociaal kapitaal positief samen met een gezond gewicht, terwijl meer sociale interactie samengaat met minder depressie¹³.

Het omgekeerde is helaas ook vaak aan de orde. In kwetsbare wijken hebben inwoners vaak te maken met een stapeling van problemen. Denk aan financiële zorgen, werkloosheid en laaggeletterdheid. In wijken waar de condities van de leefomgeving minder positief zijn, wonen relatief meer mensen met een meer praktische opleiding en is de prevalentie van roken, overgewicht en mentale klachten hoger. Wanneer meerdere problemen spelen, zijn mensen vaak mentaal nog niet klaar om aan eigen gezondheid te werken. Denk aan financiële zorgen, werkloosheid en laaggeletterdheid. Belangrijk is om in gezamenlijkheid op de verschillende levensdomein een prioritering te maken. Aanpak gebeurt in eerste instantie zo veel mogelijk via bestaande structuren en onze partners.

Zo leiden **geldzorgen vaak tot stress en verminderen het "doenvermogen" van mensen aanzienlijk. Daardoor** zijn mensen minder goed in staat om zelf problemen op te lossen, ontstaan er gezondheidsproblemen, kunnen mensen informatie te onthouden en is het moeilijker om prioriteiten te stellen. De korte termijn prevaleert boven de lange termijn en het is lastig om hier op eigen houtje uit te komen. Gezonde voeding is **vaak duurder dan 'ongezonde' voedingsproducten. Men heeft geen geld om deel te nemen aan sporten.** Het leven in armoede kan een kettingreactie van gezondheidsproblemen veroorzaken. Niet alleen voor de individu, maar voor het gehele huishouden. Het is belangrijk financiële problemen als mogelijke oorzaken van gezondheidsklachten te herkennen en hierbij goed en vooral snel door te kunnen verwijzen. De samenwerking met huisartsen is daarbij van cruciaal belang. Om deze reden wordt er in Nieuwegein ingezet op het aanwezig laten zijn van hulp bij financiële problemen in de wijk, in de buurt van de huisartsen.

Taal en gezondheid zijn sterk met elkaar verbonden. Laaggeletterden missen vaak de vaardigheden om informatie over gezondheid te verkrijgen, begrijpen, beoordelen en te gebruiken bij het nemen van beslissingen over hun gezondheid. Dit heeft gevolgen voor hun gezondheid. Zij voelen zich minder gezond en zijn dat vaak ook. Ze maken vaker dan de inwoners met voldoende basisvaardigheden gebruik van zorg van een huisarts of ziekenhuis en doen juist minder vaak een beroep op preventieve zorg of nazorg (GGD).

Prioritering betekent dus bijvoorbeeld eerst financiële problemen of laaggeletterdheid oplossen en samen met de inwoners en professionals in de geleidelijkheid werken naar een gezond leven. Om deze reden start de integrale programmering Stadshuis haar werkzaamheden in 2024 met een integraal geldplein, waarbij WIL, gemeente, welzijn, sociaal-juridisch loket, bibliotheek en overige deskundige partners op uitvoerend niveau samenwerken om de inwoner gelijktijdig en laagdrempelig te ondersteunen.

De gemeente wil dat ook de horeca sector en supermarkten een bijdrage levert aan een gezonde leefomgeving. We stimuleren en faciliteren ondernemers om de gezonde keuze de makkelijke keuze te **maken. Verder vragen we ze hun toiletten en AED's openbaar toegankelijk te maken. Tot slot gaan we in** gesprek over de mogelijkheden voor rookvrije terrassen, met een focus op plekken waar veel kinderen komen.

Cijfers voor Nieuwegein

De cijfers voor Nieuwegein zien we forse verschillen in gezondheid terugkomen op zelfs wijk en buurtniveau. Dit wordt bevestigd in de monitor Sociale Kracht Nieuwegein 2022. Over de periode 2016-2022 zien we licht

¹⁰ Sociaal kapitaal verwijst naar de sociale netwerken van individuen en al de hulpbronnen die ze via deze netwerken kunnen mobiliseren.

¹¹ Kawachi & Berkman 2000; Ruijsbroek et al. 2015; Pérez et al. 2020; Ruijsbroek et al. 2016; Erdem et al. 2015

¹² Ruijsbroek et al. 2015; Ruijsbroek et al. 2016

¹³ Pérez et al. 2020

dalende trend. Diepgaandere analyse op buurtniveau geeft het volgende beeld.

Sociale kracht per buurt: overzicht van de scores

	Apolobrug (BN)	De buurt (BN)	Eindweide (BN)	Haisterweide (BN)	Landmansweide (BN)	Muntenbuurt (BN)	Rijplangweide (BN)	Braamgaarde (BZ)	Gebouwenbuurt (Clasdelicht) (BZ)	Donkergeaarde (BZ)	Edestenbuurt (BZ)	Rijhuizenbuurt (Kerrespoor) (BZ)	Martinsgaarde (BZ)	Wijnruiggaarde (BZ)	Gravenbuurt (F)	Schans Noord (F)	Schans Zuid (F)	Fokkesteg overig (F)	Kerkveld (JW)	Kruydiaan (JW)	Makdocentrum (JW)	Jupphaas Wijkersloot overig (JW)	Merwestein Zuid (M)	Merwestein overig (M)	Barunlaan (Z)	Carillonlaan (Z)	Kokkeboogaard (Z)	Melodiefbuurt (Z)	Zilverstein overig (Z)	Gemeente Nieuwegein
Zelfredzaamheid	7,9	8,4	8,2	8,4	8,3	7,9	8,3	8,0	8,0	7,6	7,9	7,9	8,3	8,2	8,1	7,6	7,6	8,2	7,9	7,8	7,2	7,9	7,6	7,3	7,9	8,0	8,3	8,0	7,9	7,9
Participatie	8,1	6,4	6,9	7,7	7,9	6,8	7,2	8,3	8,1	7,1	7,0	7,9	7,3	7,0	7,5	8,1	6,0	7,8	7,5	8,0	6,3	7,5	7,7	8,2	7,4	7,2	4,4	7,0	7,6	7,3
Eenzaamheid	8,1	8,2	7,4	7,6	8,7	8,2	8,3	8,7	8,2	8,6	7,4	8,1	8,5	9,0	8,0	7,4	8,3	8,5	8,3	8,1	6,0	7,8	6,6	6,2	8,3	8,5	9,2	7,8	8,2	7,8
Financiële zelfredzaamheid	7,4	8,3	7,4	7,4	8,0	7,6	8,8	7,2	7,7	7,9	7,5	6,9	7,7	8,0	7,8	7,3	6,7	7,9	7,7	7,5	6,0	7,6	7,1	6,4	7,3	7,5	6,6	7,5	7,7	7,4
Sociale samenhang in de buurt	5,8	6,5	5,6	6,2	5,8	4,6	6,2	6,0	5,3	5,7	5,7	5,7	6,6	6,5	6,1	5,4	5,5	5,7	5,9	5,8	5,0	5,7	4,3	5,0	6,1	5,7	5,9	6,2	6,0	5,7
Leefbaarheid	6,8	6,5	6,9	7,0	7,0	6,5	7,1	6,9	6,5	6,5	6,8	7,0	7,2	7,1	6,8	6,6	6,4	6,5	7,0	7,2	6,6	6,9	6,2	6,3	6,9	6,9	6,4	6,8	6,8	6,8
Veiligheid	7,1	6,3	7,0	7,4	7,6	6,0	7,6	7,1	6,8	6,5	7,1	6,8	7,3	7,8	7,0	5,9	6,7	6,7	6,9	6,9	6,1	6,6	5,9	6,7	7,0	7,1	6,4	7,3	7,2	7,0
Sociale kracht	7,3	7,3	7,0	7,4	7,7	6,8	7,7	7,5	7,2	7,1	7,1	7,1	7,6	7,7	7,3	7,0	6,8	7,4	6,9	7,3	6,2	7,2	6,5	6,6	7,3	7,2	6,5	7,2	7,4	7,1

In de bovenstaande tabel worden de sociale krachtscores weergegeven voor de onderscheiden buurten, met in rood (negatief) of groen (positief) de afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde voor de gemeente Nieuwegein.

■ Gunstiger dan gemiddeld $\geq 10\%$ of $\geq 0,3$ punt
■ Gunstiger dan gemiddeld $\geq 5\%$ of $\geq 0,3$ punt
■ Ongunstiger dan gemiddeld $\leq 10\%$ of $\leq 0,3$ punt
■ Ongunstiger dan gemiddeld $\leq 5\%$ of $\leq 0,3$ punt

We zien dat er verschillen zijn tussen wijken en buurten en dat er meerdere uitdagingen per wijk/buurt aanwezig zijn. Zo zien we bijvoorbeeld de wijken in de zogenaamde 'Centrale As wijken' minder positief naar voren komen dan andere wijken. Daar spelen relatief veel problemen op buurtniveau, waaronder onveiligheid, geluidsoverlast en eventuele achterstand op het onderhoud van de openbare ruimte. Deze combinatie maakt dat de leefbaarheid in deze wijken onder druk staat.

Dit noodzaakt tot een verdergaande buurt/wijk gerichte multidisciplinaire aanpak; *ongelijk investeren voor gelijke kansen*. Momenteel krijgt dit al vorm in het Landelijk Programma Vitale Wijken, waarin we via de Regiodeal werken aan de verbetering van de leefomgeving in Batau en specifiek de Muntenbuurt. Ook zetten we ons met het nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid in om de leefbaarheid en veiligheid voor inwoners van de Centrale As te verbeteren en daar de stapeling van problemen aan te pakken. En vanuit het lokale programma Betere Buurten richten we ons op de verbetering van de leefomgeving van de inwoners binnen wijken waarin de fysieke leefomgeving wordt aangepakt. Binnen deze programma's is gezondheid een belangrijk thema. Er wordt dan ook vanuit een integrale benadering vanuit o.a. veiligheid en leefbaarheid, gezondheidsbeleid, groenvoorzieningen, welzijn (sociale samenhang) en Jeugdbeleid samengewerkt. We werken dan ook vanuit verschillende omgevingsprogramma's en projecten integraal en domeinoverstijgend om gezondheidsverschillen binnen en tussen wijken te verkleinen en de leefomgeving te verbeteren.

Daarnaast werken we structureel aan sociale samenhang in de wijken en ondersteunen we inwoners die daaraan bij willen dragen. De buurtverbinders van MOVactor, de wijkcoördinatoren van de gemeente en de buurtsportcoaches van SportID spelen daarbij een grote rol in het ophalen en begeleiden van met name inwonersinitiatieven die mede afhankelijk zijn van de samenwerking met de gemeente. Mooie voorbeelden hiervan zijn het opzetten van het Muntpunt (binnen Betere Buurten/RegioDeal) en het buurtinitiatief van De Grote Hond.

Doelen 2026

Bewegvriendelijke en sociale omgeving

Gezondheidsverschillen

Verminderen

Toelichting doelen

1. een omgeving die uitnodigt tot ontmoeting (sociale samenhang), bewegen en gezond gedrag
2. verminderen van gezondheidsverschillen tussen wijken en met de regio.

Acties

Acties bij ambitie gezonde en sociale leefomgeving stimuleren			
Acties dragen bij aan doelen	Actie	Nieuw Bestaand	selectieve/ universele preventie- maatregelen
1,2	Inwoners stimuleren en begeleiden We blijven inwoners op verschillende manieren stimuleren en begeleiden die initiatieven hebben die mede afhankelijk zijn van de samenwerking van de gemeente. De wijkcoördinatoren (gemeente), buurtverbinders (Movactor), de stadsprogrammeur (van DE KOM) en buurtsportcoaches (SportID) spelen daarin een belangrijke rol.	B	universeel
1,2	Continueren van Galecop Geweldig De gezondheidscentra die geheel op het model Positieve Gezondheid zijn geënt en activiteiten in de vijf buurtpleinen waar volop activiteiten plaatsvinden door de welzijnsorganisatie, bibliotheekactiviteiten, maar ook inwonersinitiatieven plaatsvinden, waarbij de buurtverbinder en de wijk coördinator een faciliterende/ondersteunende en aanjagende rol aannemen indien wenselijk of nodig.	B	universeel
1,2	Continueren pijler gezondheid binnen programma Betere Buurten Het bestaande programma Betere Buurten richt zich multidisciplinair op de verbetering van de leefomgeving van de inwoners. Een integrale benadering vanuit o.a. veiligheid en leefbaarheid, gezondheidsbeleid, groenvoorzieningen, welzijn (sociale samenhang) en Jeugdbeleid.	B	universeel
1,2	Verbeteren leefomgeving van Batau en de Muntenbuurt Vanuit het landelijk programma RegioDeal wordt interdisciplinair en domeinoverstijgend samengewerkt aan het verbeteren van de leefomgeving van Batau en de Muntenbuurt	B	selectief
1,2	Advisering GGDrU Faciliteren van inzet van gezondheidskundige kennis bij besluitvorming over de fysieke leefomgeving, zodat de gezonde leefomgeving een plek krijgt in gemeentelijke omgevingsplannen en kunnen hierbij gebruik maken van advisering door de GGDrU.	N	universeel
1,2	Faciliteren inwonersinitiatieven Faciliteren inwonersinitiatieven die in groepsverband de gezonde keuzes voor hun medebewoners mogelijk willen maken.	B	selectief
1,2	Deelname onderzoek "Gezondheidsverschillen in kwetsbare wijken" We nemen deel aan een provinciale subsidie aanvraag bij ZonMw met als doel onderzoek doen naar en kennisvergaring over ontmoetingsplekken in een kwetsbare wijk. Deze uitkomsten bieden kwalitatieve inzichten in de werkzame bestandsdelen van formele en informele ontmoetingsplekken voor specifieke doelgroepen.	N	universeel
1,2	Continueren Geins Geluk Om te bereiken dat inwoners zelf en met anderen actief zijn en initiatieven nemen, continueren we de subsidiemogelijkheid Geins Geluk. Zo faciliteren en stimuleren we inwoners bij hun initiatieven, versterken we contacten tussen inwoners en proberen we ook inwoners te bereiken die minder gauw meedoen.	B	universeel
1,2	Opstellen gezondheidsagenda's We werken in verschillende wijken samen met bewoners en professionals aan gezondheidsagenda's en stellen deze gezamenlijk op. Zo krijgen bewoners en professionals inzicht in de factoren die gezondheid beschermen en bevorderen in de wijk. Bewoners weten hoe zij eigen regie hebben op hun gezondheid en kunnen zo beter participeren. Door de samenwerking tussen bewoners en professionals worden informatie- en kennislijnen tussen inwoners, initiatieven, wijkprofessionals en kennispartners versterkt. Dit doen we door participatief onderzoek, regelmatige co-creatiesessies voor inwoners en professionals, uitvoering geven aan de verschillende ideeën die hieruit voortkomen en het creëren van een netwerk van betrokken bewoners en professionals.	B	universeel
1,2	De wens voor een sociale kaart is groot, we onderzoeken de mogelijkheid om aan te sluiten bij Zorg4Nieuwegein.nl	N	universeel

1,2	Heerlijk Nieuwegein – Samenwerkingsverband en activiteiten Samen met partners (Groen doet Nieuwegein Goed, JOGG, Jong Leren Eten, GGD)) en locaties (moes-, kruiden- en bouwspeel-tuinen) uit de stad activiteiten organiseren die stimuleren dat kinderen op jonge leeftijd met hun begeleiders naar buiten gaan. Zodat zij kennis maken met groene en gezonde plekken in hun omgeving. De Opentuinroute 2023 was een pilot. Doel om dit jaarlijks terug te laten komen en uit te breiden met andere activiteiten.	N/B	Universeel
-----	--	-----	------------

Ambitie 4b Fysieke leefomgeving draagt bij aan gezondheid

Via de inrichting van de omgeving kunnen we de gezondheid bevorderen door gezond gedrag en gezonde keuzes te stimuleren en de gezondheid beschermen tegen blootstelling aan hitte, geluidsbelasting, allergieën en infectieziekten. **Het beleid en regels voor de verschillende thema's** van de fysieke leefomgeving in Nieuwegein worden beschreven in beleidsstukken zoals de woonvisie, het milieubeleid en het groenstructuurplan. Hiermee benaderen we de fysieke leefomgeving in zijn totaliteit. In dit omgevingsprogramma omschrijven we de bijdrage vanuit gezondheidsperspectief.

De woon- en leefomgeving is de omgeving waarin we leven en onze tijd doorbrengen. Dit zijn publieke of private gebouwen en buitenruimte. Bij transformatie- en nieuwbouwontwikkelingen streven we ernaar om gezondheid een prominentere plek in de beoordelingsproces te laten krijgen. Binnen gebouwen is een prettig en gezond leefklimaat namelijk erg belangrijk voor de mentale en fysieke gezondheid. Denk aan scholen, kinderdagverblijven, buurthuizen, verpleeg- en verzorgingshuizen, en kantoren. In een gezonde buitenruimte bieden aantrekkelijke plekken in de omgeving mensen de gelegenheid om te ontmoeten, ontspannen, bewegen en te genieten.

De omgeving moet uitnodigen tot gezond gedrag en gezond opgroeien. Daarom zetten we in op het rookvrij maken van de leefomgeving van kinderen en jongeren en gezond voedselaanbod daarin te stimuleren. Vanuit gezondheidsperspectief is het wenselijk om zelfs een stap verder te gaan door het instellen van rookverboden en ongezond voedselaanbod te weren op bepaalde plekken. De uitdaging ligt voor de gemeenten bij het ontbreken van een juridische basis hiervoor. De Rijksoverheid onderzoekt op dit moment samen met stakeholders en experts op welke wijze dit kan worden vorm gegeven, onder meer qua **eenduidige definitie van 'ongezonde voedselaanbieder' en qua handhaafbaarheid. De gemeente houdt de voortgang hiervan in de gaten en zal te zijner tijd beoordelen in hoeverre de regeling bruikbaar en uitvoerbaar is voor onze lokale situatie.**

We willen ervoor zorgen dat mensen makkelijk en zonder drempel naar buiten gaan. Daarom streven we in Nieuwegein naar een veilige, gebruiksvriendelijke en toegankelijke openbare ruimte voor iedereen, dus voor inwoners met- en zonder beperking. Hiertoe behoren ook toegankelijke toiletten. Daarnaast moeten alle gebouwen en openbare ruimten volgens het VN-verdrag Handicap, toegankelijk zijn voor mensen met een handicap. Toegankelijkheid beperkt zich niet tot de openbare ruimte. Het heeft ook een sociale kant, iedereen kan en mag meedoen naar vermogen oftewel inclusie. Inclusie gaat over het meedoen en erbij horen van mensen met een beperking. Dit wordt in 2023 voor Nieuwegein verder uitgewerkt in het inclusiebeleid.

De groei van de stad Nieuwegein legt druk op een gezonde leefomgeving. In verstedelijkt gebied hebben lucht- en bodemverontreiniging en geluidsoverlast invloed op de gezondheid van mensen, dieren en planten. Door klimaatverandering wordt aandacht voor gezondheid steeds belangrijker. De kans op wateroverlast in stedelijke gebieden zal toenemen en het aantal extreem warme dagen - met bijbehorende **gezondheidsrisico's** – ook. In het omgevingsprogramma klimaatadaptatie worden de maatregelen beschreven hoe we in Nieuwegein inspelen op klimaatveranderingen. Deze klimaatadaptatieve maatregelen kunnen op hun beurt ook weer invloed hebben op de gezondheid, zowel positieve als negatieve. Zo dragen groene omgevingen bij aan verkoeling en bieden ze schaduw tijdens perioden van hitte. Ook nodigt de aanwezigheid van parken en groen uit tot ontmoeten (sociale cohesie en inclusie), bewegen en ontspannen. Vooral mensen met lagere sociale economische status profiteren hiervan. Tegelijkertijd zorgt meer groen voor een hogere pollenconcentratie in de lucht en daarmee ook risico op allergische reacties en is er meer kans op tekenbeten

Voorkomen hittestress

Door klimaatverandering wordt het steeds warmer in Nederland. Extreme temperaturen of aanhoudende hitte kan leiden tot gezondheidsklachten, ook wel hittestress genoemd. Denk aan concentratieproblemen, hoofdpijn en vermoeidheid. Maar de gevolgen kunnen ook ernstiger zijn. Vooral ouderen (met name 75-plussers) en mensen met een geestelijke of lichamelijke beperking zijn kwetsbaar. Zij kunnen zelfs overlijden aan hittestress.

We anticiperen op verschillende manieren op hitte, namelijk binnen de thema's: gezondheid, gebied en gebouw. Vanuit het thema gezondheid proberen we de risico's van hitte op gezondheid van inwoners zo veel

mogelijk te voorkomen, te beperken en aan te pakken. In het Lokaal Hitteplan beschrijven we hoe we dit in samenwerking met andere organisaties doen en wie welke rol heeft tijdens de verschillende fases van hitte. De nadruk ligt op communicatie en afstemming die nodig is om de gezondheid van onze (kwetsbare) inwoners te waarborgen tijdens een hittegolf. Het Lokaal Hitteplan is daarmee een hulpmiddel dat bijdraagt aan het beter functioneren van individuele verzorgers, professionals, zorginstellingen, maatschappelijke organisaties en gemeente ten aanzien van de hitteaanpak.

Naast dit Lokaal Hitteplan werkt de gemeente ook structureel aan het voorkomen van hitte binnen de **thema's gebied en gebouw**. **Klimaat adaptieve maatregelen om hitte te voorkomen worden beschreven in andere programma's zoals aanpak Routekaart Energieneutraal en de omgevingsprogramma's Duurzaam Bouwen Woningbouw en Klimaatadaptatie**. Ook de inwoner dient bewust te worden gemaakt van de eigen verantwoordelijkheid in dezen. Wie een luchtfoto van Nieuwegein maakt ziet rijen betegelde achtertuinen. De **actie 'Tegel eruit, plant erin' kan** verder gestimuleerd worden. Samen vormt dit een brede aanpak tegen de hittestress in de gemeente Nieuwegein.

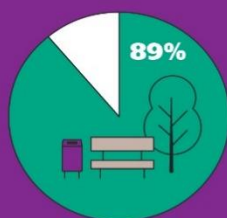
Hartveilig Nieuwegein

Samen met verschillende partners in de stad streven we naar een hartveilig Nieuwegein en dragen we bij aan het voorkomen van hart- en vaatziekten. Dit doen we door inzet op een gezonde leefstijl (ambities 1 t/m 3) en voor een hartveilige omgeving. Voor een hartveilige omgeving streven we naar een zo veel mogelijk dekkend AED netwerk. Dit betekent dat er voldoende AED's en burgerhulpverleners in de leefomgeving beschikbaar zijn om de 6 minutennorm te behalen. Samen met partijen in de stad proberen we ons AED-netwerk uit te breiden (zowel gemeentelijk als privaat) en stimuleren we inwoners om te leren reanimeren en zich aan te melden als burgerhulpverlener. Dit is van levensbelang aangezien de meeste reanimaties binnen de eigen woon- en leefomgeving plaatsvindt: thuis, op straat of in openbare gebouwen.

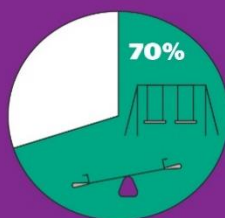
Cijfers Nieuwegein

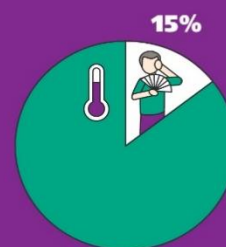
54% van de 16 tot 25-jarigen vindt de buurt prettig om in te bewegen zoals wandelen en fietsen.

89% van de woningen binnen ligt binnen een afstand van 300 meter van een park of groene gebruiksruimte.

70% van de woningen heeft een speelplek voor jonge kinderen binnen 150 meter.

15% van de volwassenen kan slecht verkoeling vinden in de woning en 17% kan dit slecht vinden in de tuin of de buurt.

In totaal zijn er 71 werkzame AED's (56 particulier en 12 gemeentelijk).

672 burgerhulpverleners zijn geregistreerd via Hartslag.nu.

21 (semi-)openbare toiletten zijn geregistreerd in de Hogenood-app.

Doelen 2026

Gezondheid in alle beleidsterreinen

Beweegvriendelijke openbare ruimte

Prettig binnenklimaat

AED netwerk

Toegankelijke en inclusieve leefomgeving

Toelichting doelen fysieke leefomgeving

1. Gezondheid in alle beleidsdomeinen
2. Bewegvriendelijk inrichten van de openbare ruimte
3. Het binnenklimaat van gebouwen en woningen is prettig en ondersteunt onze gezondheid
4. Een dekkend AED netwerk in Nieuwegein
5. De leefomgeving is toegankelijk en inclusief

Geluid-, Lucht en Bodemkwaliteit

Wanneer geluid te hard is of langdurig op ons inwerkt kan dat invloed hebben op onze gezondheid en ons welzijn. Geluid kan leiden tot hinder, slaapverstoring, verstoring van de dagelijkse activiteiten en stress. Deze effecten kunnen op hun beurt weer aanleiding geven tot een hogere bloeddruk en verhoogde niveaus van het stresshormoon cortisol, waardoor het risico op hart- en vaatziekten en psychische aandoeningen wordt verhoogd. Geluid kan echter ook direct resulteren in fysiologische reacties zoals een verhoogde bloeddruk. Ook kan geluid een negatieve invloed hebben op de leerprestaties van kinderen. Kortom het is belangrijk om inwoners te beschermen tegen te hard en te lange geluid, zeker kinderen en kwetsbare inwoners. De Wereldgezondheidsorganisatie definieert geluid boven 65 decibel (dB) als geluidsoverlast. Geluid wordt schadelijk vanaf 80 decibel en is pijnlijk boven 120 decibel. Het RIVM constateert uit Ook mensen in gebieden met geluidniveaus onder de wettelijke normen gezondheidsschade ondervinden. Zo blijkt uit het onderzoek dat de grootste omvang van de ziektelast door geluid voor komt bij mensen die worden blootgesteld aan geluidniveaus tussen 45 en 55 decibel (Level day-evening-night). Onderzoek toont tevens aan dat ernstige gezondheidseffecten, zoals coronaire hartziekten, optreden bij lagere geluidniveaus dan tot nu toe werd gedacht. Bovendien bleek dat geluid van railverkeer hinderlijker is dan tot nu toe werd gedacht. Er is een Actieplan Omgevingslawaai in ontwikkeling, dat expliciet focust op geluid in de stad.

Toelichting doelen geluid-, lucht- en bodemkwaliteit

6. Inwoners worden zoveel mogelijk beschermd voor te hard en constant geluid.
7. inwoners worden zoveel mogelijk beschermd voor toxische invloeden, dit is veel meer dan schone lucht (asbest, bestrijdingsmiddelen, giften op groente en fruit) maar schone lucht is wel prominent aan de orde.
8. Gebouwen voor gevoelige doelgroepen situeren we zo veel mogelijk in schone lucht
9. Bereiken van de WHO advieswaarden voor Luchtkwaliteit in 2030.

Acties

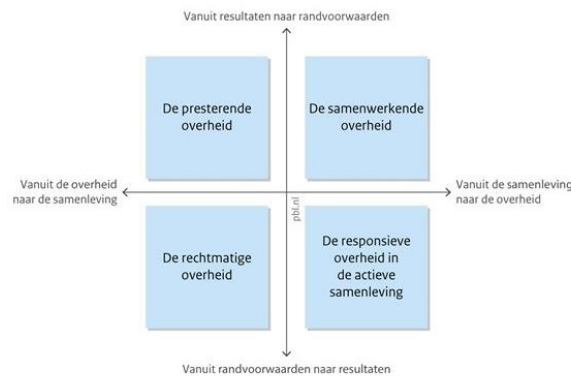
<i>Acties bij ambitie fysieke leefomgeving stimuleren</i>			
Acties dragen bij aan doelen	Actie	Nieuw Bestaand	selectieve/ universele preventie- maatregelen
1	Uitvoering en evaluatie van het Lokaal Hitteplan Nieuwegein Dit is in eerste instantie een communicatieplan gericht op het beschermen van de gezondheid van mensen die kwetsbaar zijn voor hitte tijdens een hittegolf.	B	universeel / selectief
2,3	Uitbreiding van het Lokaal Hitteplan Nieuwegein Uitbreiding naar een plan waarin verschillende maatregelen en acties op de thema's Gezondheid, Gebied en Gebouw op elkaar afgestemd zijn. Hierin staat ook beschreven hoe de gemeente samenwerkt met anderen aan het structureel voorkomen van hitteproblematiek. (zie ook omgevingsprogramma Klimaatadaptatie).	N	universeel
4	Promoten Hartveilig Nieuwegein Informatie- en communicatiecampagnes richting bewoners en organisaties over onder andere een gezonde leefstijl; om bestaande AED's aan te sluiten op het netwerk; om burgerhulpverlening te promoten; en om burgerhulpverleners te informeren. We verlenen subsidies aan partijen in de stad die ons hierbij helpen. (selectief) Bij transformatie- en nieuwbouw ontwikkelingen kijken we naar de dekkingsgraad van AED's en maken we indien nodig en gewenst afspraken met ontwikkelaars. We stimuleren ontwikkelaars AED's te plaatsen op plekken waar weinig of geen dekking is. (universeel)	B/N	Selectief/ universeel
5	Openbare toiletten Er zijn voldoende openbare toiletten zodat maag- darm en lever patiënten mee kunnen doen. Via communicatie en voorlichting werken we aan een overzicht van bestaande toiletten. Daarvoor zijn we aangesloten bij de HogeNood app. Dit promoten we en stimuleren we locaties met bestaande toiletten om deze kenbaar te maken en te registreren in de HogeNood-App.	B	Selectief
	<u>Geluid, Lucht en Bodemkwaliteit</u>		
1,6,7,8,9	Gezondheid in alle beleidsdomeinen Gezondheid komt terug in alle omgevingsprogramma's binnen de gemeenten Nieuwegein. En bij transformatie- en nieuwbouwontwikkelingen streven we ernaar om gezondheid een prominenter plek in de beoordelingsproces te laten krijgen.	N/B	Universeel
6,7,8,9	Geluidbeleid per gebied De gemeente ontwikkelt met inwoners en samenwerkingspartners een geluidbeleid per gebied: inzet op stiller materieel, inpakken van geluidbronnen, periodieke uitschakeling of verminderen van capaciteit van geluidbronnen, etc. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de GGD richtlijn geluid en wordt Annex III van de END betrokken, die is aangepast op basis van de nieuwe inzichten over blootstelling-respons relaties uit de evidence reviews en de WHO-richtlijnen.	N	Universeel
7,8,9	Uitvoering van het Schone Lucht Akkoord (SLA). Nieuwegein is deelnemer aan het Schone Lucht Akkoord, we streven naar bereiken van de WHO advieswaarden in 2030. Vanuit gezondheid onderzoeken we ons aandeel in de gezamenlijkheid met overige omgevingsprogramma's.	N	Universeel

Van strategie naar uitvoering

Overheidsrollen: meervoudig sturen op gezondheid

Gezondheidsbevordering vraagt doorlopende inzet en investering. Van 2023 tot en met 2026 ligt de focus van onze inzet op het bevorderen van een gezonde leefstijl en een gezonde leefomgeving in Nieuwegein. We gaan daarbij uit van de brede kijk van positieve gezondheid en sluiten aan bij de behoeften van inwoners.

Om de ambities om te zetten in concrete acties, kan de gemeente verschillende rollen kiezen. Deze zijn terug te vinden in het model van meervoudig sturen, hieronder zijn ze gevisualiseerd

Voor dit omgevingsprogramma vervult de gemeente een mix van deze vier rollen, omdat voor elk doel of elke doelgroep een andere rol (of combinatie van rollen) het meest effectief is. Hieronder een aantal mogelijke voorbeelden per overheidsrol:

- Presterende overheid: bij het uitvoeren van de gemeentelijke doelen en taken.
- Samenwerkende overheid: bij het uitvoeren van gezamenlijke doelen en taken in samenwerking met anderen en binnen netwerken. Bijvoorbeeld als de gemeente samenwerkings- en prestatieafspraken maakt.
- Rechtmatige overheid: als de gemeente als bevoegd gezag regels vastlegt.
- Uitnodigende overheid: als de gemeente uitnodigt, faciliteert of ondersteunt, bijvoorbeeld door bewoners, ondernemers of partners te vragen om ergens het initiatief in te nemen en dat de gemeente dat faciliteert. Bijvoorbeeld via advies- en procesbegeleiding of door te financieren met subsidies.

In 2023 starten we, voortbouwend op het Regiobeeld in ontwikkeling vanuit de Health Hub, met het in beeld brengen van de gezondheid en kansen(on)gelijkheid in Nieuwegein met daarin een beschrijving van de bestaande verschillen in gezondheid, leefstijl en onderliggende oorzaken van ongezondheid.

We maken gebruik van bestaande data uit de GGDrU atlas en brengen samenhang aan en verdere duiding. Hiermee kunnen we nog gerichter onze inzet bepalen en zien wie of wat er nodig is om de doelstellingen te behalen.

De belangrijkste bron aan gezondheidsgegevens is de gezondheidsatlas van de GGDrU voor Nieuwegein. De atlas is voor iedereen digitaal toegankelijk en bevat een schat aan gegevens. De gegevens zijn – uiteraard – anoniem en betreffen gemiddelde waarden voor heel Nieuwegein. We onderzoeken tevens of het mogelijk is om uit het lokale Huisartsensysteem data en duiding te krijgen over lokale gezondheid op buurt en wijkniveau.

Gezondheidsgegevens per buurt of wijk zijn beperkt bekend. We willen graag weten in welke buurten en wijken welke gezondheidsproblemen spelen en daarom verzamelen we de komende tijd die gegevens en gaan ze duiden. Naast de GGDrU halen we ook gegevens uit de monitor Sociale Kracht die periodiek wordt uitgevoerd door de gemeente en kijken we naar de gegevens van de Woon-Zorgwijzer. Momenteel wordt gewerkt aan de Sociale Koers en het programma Leefbaarheid en veiligheid waarin meerdere factoren waaronder veiligheids- sociaal economische en – culturele factoren kunnen bijdragen aan een goede analyse.

In 2024 starten we met het opstellen van een omgevingsplan. Voor de omgevingswet is een verdere uitwerking van de kernwaarden en maatregelen op planmaatregelen vereist. Deze planmaatregelen kunnen algemene regels zijn, maar ook meer specifiek uitgewerkte omgevingsregels. Vaak liggen hieraan kwantificeerbare waarden aan ten grondslag waarop gehandhaafd kan worden.

Aan het einde van de duur van deze gezondheidsnota evalueren we onze inzet van de afgelopen vier jaar en herhalen het beeld. Mede op basis daarvan bepalen we het gezondheidsbeleid voor de volgende 4 jaar.

Uitvoering door Regionale en Lokale Samenwerking

Een integrale gezondheidsaanpak vraagt om een gezamenlijke inzet en samenwerking over domeinen heen. Dat kunnen we niet alleen. In het uitvoeringplan GALA, bepalen we wat, hoe en vooral met wie we de doelstellingen en ambities concreet willen aanpakken en bereiken. Daarbij gaat het om lokale samenwerkingsverbanden zoals de Eerstelijns Community Nieuwegein (ECN) en Lijfstyle (een samenwerkingsnetwerk van welzijn, sport, 1elijns zorg, bibliotheek en De Kom) en om regionale samenwerkingsverbanden die ons kunnen helpen bij onze lokale opgaven, zoals Health Hub Utrecht (www.healthhubutrecht.nl).

In de Health Hub Utrecht werken sinds 2016 gemeenten in de regio Utrecht, de provincie, ziekenhuizen, zorginstellingen, onderwijsinstellingen, maatschappelijke organisaties, maar ook ontwerpers, ondernemers en actieve bewoners samen vanuit de gedachte van positieve gezondheid. De gezamenlijke ambitie is gelukkige en gezonde inwoners in 2030; hetgeen ook bijdraagt aan de economische positionering van de **Utrechtse regio als gezonde hart van Europa**. Dit doen zij via coalities op de thema's **wijkgerichte preventie**, digitale transformatie en een vitale arbeidsmarkt. Het netwerk heeft recent haar samenwerking, die vorm heeft in een citydeal met het Rijk en een onderlinge samenwerkingsovereenkomst, bekrachtigd tot eind 2022 met de ambitie om vanaf 2023 de volgende fase van de samenwerking in te gaan. Het meters maken op het verkleinen van de gezondheidsverschillen, terugdringen van zorgkosten en het versterken van preventie staat daarin centraal. Het versterken van netwerk met het perspectief van ruimtelijke ontwikkeling en economische kansen is onderdeel van de doorontwikkeling naar de volgende fase. Binnen de Health Hub Utrecht werkt Nieuwegein met partners en bewoners gebiedsgericht samen aan gezondheid (www.grozutrecht.nl).

Als Lekstroom/WMO-regio werken we in de regio Utrecht mee aan het regioplan Integraal Zorg Akkoord (IZA). Hierbij ligt de focus op:

- Versterken weerbaarheid(jong en oud) en voorzieningen. Uitgangspunt positieve gezondheid, wat kan wel;
- Gezondheidsbevordering(leefstijl) en preventie (o.a. armoede!);
- Vroegsignalering;
- Kijk met andere ogen naar zorg: niet alles kan straks meer

Ons gezondheidsprogramma sluit hier op aan.

Risico's

Alhoewel eenieder het eens zijn over het belang van investeren in de samenhang tussen gezondheidszorg en Sociaal Domein is de financiering voor alle ambities op de lange termijn niet gegarandeerd. Belangrijk risico is daarmee dat na deze bestuursperiode (van zowel Rijk als gemeente) de financiële middelen worden teruggeschroefd en alle investeringen uit dit Programma teniet worden gedaan.

Inwonerinbreng is belangrijk; iedereen heeft belang bij een gezond leven en leefomgeving. Het is wel belangrijk om te zorgen dat randvoorwaarde, zoals bijvoorbeeld financiële en juridische randvoorwaarden in het gesprek met inwoners duidelijk zijn en dat inwoners die participeren over voldoende kennis en informatie beschikken over de gezondheidsissues die besproken worden. Juist in dat laatste heeft de gemeente een belangrijke informerende rol.

Bij het bereiken van deze uitdagende ambities zien we een aantal afhankelijkheden, welke noodzaken tot continue bijstellingen:

1. Wijziging van landelijke regels en wetgeving
2. Nationale en internationale ontwikkelingen, bijvoorbeeld aanhoudende nood op de woningmarkt, vergrijzing, klimaatverandering, corona etc.

Monitoring

Omdat bij dit programma een groot aantal partijen betrokken is, is het belangrijk om de voortgang te monitoren en te evalueren zodat tijdig bijgestuurd kan worden. Vanwege de complexiteit in de samenhang van de maatregelen, is uitvoering en coördinatie volgens een programma-aanpak wenselijk.

Dit programma wordt zowel tussentijds als achteraf (ex post evaluatie) geëvalueerd. Het doel van monitoring en evaluatie is om:

- Inzicht te hebben in de voortgang van de uitvoering van maatregelen en acties.
- Inzicht hebben in hoeverre het huidige proces effectief en efficiënt is ingericht.
- De verkregen kennis te delen met deelnemende/belanghebbende partijen.
- Inzicht hebben in hoe bewoners de maatregelen, de luchtkwaliteit en hun gezondheid ervaren.
- Monitoring van outcome en output

Monitoring van de bereikte resultaten van dit omgevingsprogramma vindt plaats door middel van twee jaarlijkse gesprekken met de samenwerkingspartners. In deze gesprekken wordt verleden, heden en toekomst besproken door middel van evaluatie van de output; meetbare resultaten van lopende en afgeronde projecten. De resultaten van de output en outcome worden 1x per jaar samengebracht in één rapportage. In het overleg met de partners worden op basis hiervan bijstellingen en plannen ontwikkeld. Voor zowel outcome en output worden de volgende onderzoeksgegevens gebruikt: informatie van leefbaarheid en veiligheid, gezondheidsmonitor en sociale krachtmonitor.

Daarnaast vindt monitoring vanuit de omgevingsvisie jaarlijks plaats, waarbij de status van alle omgevingsprogramma's wordt samengebracht.

Financiën per jaar

Implementatie van dit voorstel leidt niet tot een kostenverhoging en past binnen de bestaande financiële kaders. De jaren na 2026 zijn op financieel gebied onzeker en afhankelijk van meerdere factoren. Om de impact (zie doel omgevingsprogramma) te realiseren is het gewenst om na 2026 blijvend te investeren in gezondheid. Via de VNG is een lobby namens alle gemeenten in Nederland richting het Rijk opgestart om meer financiële zekerheid na 2026 te bieden.

Financiën omgevingsprogramma Gezondheid 2024 tot en met 2026

Lasten	2024	2025	2026
Uitvoering GALA (acties nog nader te bepalen)	€ 849.810	€ 849.810	€ 658.500
Jogg (overig subsidie gezondheid)	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000
Uitvoering gezondheidsagenda	€ 95.000	€ 45.000	€ 45.000
AED's	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000
Uitvoering regiodeal	€ 45.000	€ 0	€ 0
Subsidie ZON MW gezondheidsverschillen (project maximaal gezond)	€ 50.000	€ 0	€ 0
Subsidie Sport: Geinsgeluk, Chris & Voorkom, AA-groep, Rode Kruis etc.	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000
GGDRU	€ 2.300.000	€ 2.350.000	€ 2.400.000
Zorg4Nieuwegein	€ 17.500	€ 12.000	€ 12.000
Onvoorzien	€ 27.500	€ 23.000	€ 13.000
Totale Lasten	€ 3.559.810	€ 3.454.810	€ 3.303.500
Baten	2024	2025	2026
Algemene dekkingsmiddelen lokaal	€ 2.570.000	€ 2.575.000	€ 2.630.000
Dekkingsmiddelen GALA	€ 849.810	€ 849.810	€ 658.500
Aanvullende lokale gelden	€ 45.000	€ 30.000	€ 15.000
Uitvoering regiodeal	€ 45.000	€ 0	€ 0
Subsidie ZON MW gezondheidsverschillen	€ 50.000	€ 0	€ 0
Totale baten	€ 3.559.810	€ 3.454.810	€ 3.303.500
Resteert	€ 0	€ 0	€ 0

Bronnenlijst

- Cijfers van website hartstichting (2023). <https://www.hartstichting.nl/hart-en-vaatziekten/cijfers-hart-en-vaatziekten>
- Dementiemonitor Mantelzorg (2022).
- <https://www.dejuistezorgopdejuisteplek.nl/regiobeelden/#nieuwegein>
- Digitaal dossier jeugdgezondheidszorg (2021).
- Erdem, Ö., Prins, R.G., Voorham, T.A., van Lenthe, F.J., Burdorf, A., (2015). Structural neighbourhood conditions, social cohesion and psychological distress in the Netherlands.
- Factsheet TrimbosInstituut (2022). [Factsheets - Trimbos-instituut](#)
- Gezondheidsmonitor jeugd voortgezet onderwijs (2021). [De Gezondheidsmonitors | Gezondheidsmonitor \(monitorgezondheid.nl\)](#)
- Gezondheidsmonitor jongeren (2021-2022). [Gezondheidsmonitor Jeugd | Gezondheidsmonitor \(monitorgezondheid.nl\)](#)
- Gezondheidsmonitor volwassenen en ouderen (2022). [Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen | Gezondheidsmonitor \(monitorgezondheid.nl\)](#)
- GGD buurtmonitor (2019). <https://ggdru.buurtmonitor.nl/>
- GGD GHOR (2021). Handreiking Gezonde leefomgeving in het omgevingsplan.
- Informatie van website hartstichting (2023). <https://www.hartstichting.nl/oorzaken>.
- **initiatiefvoorstel "Focus op preventieve gezondheidszorg"** (2023).
- <https://nieuwegein.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/6fdd1e93-47e2-4a6a-a6b9-07bbfb4798fe?documentId=1fcb0c31-6045-4082-9ee8-72963c625f01&agendaltemId=6b24ed07-6150-4115-aa23-855c1f2ca35d>.
- Kawachi, I., Berkman, L., (2000). Social cohesion, social capital and health, New York Ruijsbroek et al.
- Landelijke nota gezondheidszorg 2020-2024, [Nieuwe Landelijke Nota Gezondheidsbeleid 2020-2024 | VNG](#).
- Lokaal Hitteplan (2023).
- **Lokaal Preventieakkoord en initiatiefvoorstel "Focus op preventieve gezondheidszorg"**.
- Lokaal sport- en beweegakkoord 2021-2025.
- Nationaal preventieakkoord (2018). [Nationaal Preventieakkoord | Convenant | Rijksoverheid.nl](#) .
- Omgevingsprogramma Duurzaam Bouwen: Woningbouw 2022. [Omgevingsprogramma duurzaam bouwen: woningbouw 2022 \(nieuwegein.nl\)](#)
- Omgevingsprogramma klimaatadaptatie 2023-2026, [Omgevingsprogramma Klimaatadaptatie 2023-2026 Nieuwegein](#)
- Omgevingsvisie Nieuwegein verstedelijkt en vergroent (2020).
- Onderzoek Groei van de Stad (2023). <https://nieuwegein.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/674ea6d2-12d2-4ca2-b029-1a21b86e8fa4?documentId=3117ed38-ec47-4dbf-a96d-866a36429da9&agendaltemId=b2faa383-6254-461c-89e7-b8cc8d5a1a71>.
- Pérez, E., Braën, C., Boyer, G., Mercille, G., Rehany, É., Deslauriers, V., (2020). Neighbourhood community life and health: A systematic review of reviews.
- [Regiobeelden \(dejuistezorgopdejuisteplek.nl\) \(2023\)](#)
- Ruijsbroek, A., Droomers, M., Groenewegen, P.P., Hardyns, W., Stronks, K., (2015). Social safety, self-rated general health and physical activity: Changes in area crime, area safety feelings and the role of social cohesion.
- Sportakkoord II (2022).
- Vlieg, E. (2022). Rapport drugsgebruik 2022 kwalitatief en kwantitatief onderzoek in Nieuwegein met als onderzoeksvraag wat is de aard en omvang van het drugsgebruik onder inwoners van de gemeente Nieuwegein?..
- Wet Kansspelen op afstand (2021).
- Wet Publieke Gezondheid, [wetten.nl - Regeling - Wet publieke gezondheid - BWBR0024705 \(overheid.nl\)](#)

Bijlage 1 Kaders

Bestaand lokaal beleid

Lokaal sport- en beweegakkoord 2021 - 2025 en Sportakkoord II

Met het lokale sport- en beweegakkoord willen we bereiken dat iedereen, van jong tot oud, plezier in sport en beweging heeft. We activeren inwoners in onze gemeente en stimuleren hen om meer te sporten en te bewegen. Ieder op zijn of haar eigen niveau. We zorgen dat iedereen mee kan doen, nemen drempels weg en maken sport en bewegen zo vanzelfsprekend mogelijk. Ook haken we aan bij bestaande initiatieven en zoeken we naar mogelijkheden om nieuwe initiatieven te realiseren. Sport- en beweegaanbieders, onderwijs, zorg, welzijn en overheid bundelen hun krachten. Samen werken we aan een omgeving waar iedereen gezond en sportief kan opgroeien, waar niemand aan de kant staat, waar we naar elkaar omkijken en waar sterke en vitale sport- en beweegaanbieders zorgen voor ontmoeting en ontspanning. Om dit te kunnen realiseren hebben we samen een aantal belangrijke ambities en doelen geformuleerd, gebaseerd op het landelijke sportakkoord, waar we samen mee aan de slag gaan. Deze ambities en doelen zijn uitgewerkt in vijf thema's. Hieronder staan de thema's in volgorde van zeer belangrijk naar belangrijk. De volgorde is gekozen door de deelnemers aan het lokale sport- en beweegakkoord.

1. Van jongs af aan vaardig in beweging: kinderen voldoen aan de beweegerichtlijnen en zijn motorisch vaardig.
2. Positieve sportcultuur: overal met plezier, veilig, eerlijk en zorgeloos kunnen sporten.
3. Inclusief sporten & bewegen: een leven lang plezier beleven aan sporten en bewegen.
4. Vitale sport- en beweegaanbieders: toekomstbestendige sportverenigingen en sportaanbieders.
5. Duurzame sportinfrastructuur: een functionele, goede en duurzame sportinfrastructuur

In 2023 heeft herijking van het akkoord plaats gevonden en is het Sportakkoord II opgesteld. Ambities Sportakkoord II:

1. Fundament op orde

Er staat een sterk fundament in Nieuwegein. SportID is hét loket en aanspreekpunt voor de sport- /beweegaanbieders (zijnde verenigingen én overige type aanbieders), en zet actief in op clubondersteuning en bouwt dit verder uit (oa doel clubkadercoach). Er worden veel initiatieven in samenwerking opgepakt. De ontmoeting en uitwisseling tussen sport-/beweegaanbieders wordt actief gestimuleerd en gefaciliteerd, hetgeen met en na de herijking (en herstel uit de corona periode) een nieuwe impuls zal krijgen (d.m.v. het organiseren van sportcafés, thema/werkgroepen, deskundigheidsbevordering). Op verschillende sportparken worden professionals ingezet als sportparkmanager (sportpark Galecop en een tweede in ontwikkeling). Er is een online platform ontwikkeld wat nog verder uitgebreid en doorontwikkeld wordt. De sport-/beweegaanbieders staan, deels via SportID, op verschillende manieren in verbinding met het onderwijs, welzijns- en zorgpartners. Sporten en bewegen (als thema en sector) vormen in Nieuwegein een stevig onderdeel van het Gezond en Actief Leven Akkoord, dit maakt dat sport en bewegen enerzijds meer en meer verbonden zal gaan worden aan preventie en gezondheidsdoelen (en partners) anderzijds. Het aanwijzen van een coördinator sport en preventie gaat hieraan bijdragen. Nieuwegein is tevens een JOGG gemeente. Aanvullend op bovenstaande vervult de gemeente Nieuwegein de loketfunctie voor wat betreft sport-/beweegaanbieders accommodaties en voorzieningen (ook in de openbare ruimte). Hetgeen ook bijdraagt aan een goed fundament. Speciale aandacht is er ook voor verduurzaming en het ondersteunen van ambities van sportverenigingen door middel van garantstellingen.

2. Een groter bereik:

Met het recentelijk opgeleverde online platform is het de bedoeling dat het bestaande sport- en beweegaanbod beter zichtbaar en vindbaar wordt. In de doorontwikkeling wordt er expliciet aandacht geschonken aan het verbinden van vraag en aanbod bij specifieke doelgroepen. Hetgeen gaat leiden tot het vergroten van het bereik van het bestaande aanbod (tevens laagdrempelig beschikbaar stellen en inclusiviteit vergroten). Daarnaast zijn en gaan de sport-/beweegaanbieders actief aan de slag met het (door)ontwikkelen van nieuw aanbod.

Ook wordt er gekeken naar sporten, bewegen en spelen in de wijken, door middel van laagdrempelig aanbod en onder begeleiding van speelcoaches. Met het **uitbreiden van 'walking' sportvarianten en in de verbinding met welzijn/zorg en bijvoorbeeld 'welzijn op recept'** worden meer volwassenen en ouderen betrokken.

Als laatste wordt periode 2 van het Sportakkoord gebruikt om met vernieuwde plannen en energie weer meer actieve partners en supporters bij het Sportakkoord te betrekken. Het gaat om de verschillende typen

sport-/beweegaanbieders en om partners vanuit onderwijs, welzijn en zorg. Hiermee zal sport en bewegen eveneens een groter/breder bereik hebben en brede sociaal-maatschappelijke meerwaarde bieden.

3. Meer (zichtbare) betekenis:

Op het lokale niveau van Nieuwegein is het aandeel van topsport beperkt. Wel wordt de aanzuigende en inspirerende werking van topsport (bijvoorbeeld door clinics (ex)topsporters en tijdens de Nationale Sportweek) waar mogelijk benut. De waarde van sporten en bewegen wordt lokaal vooral verbonden aan

plezier/ontspanning, persoonlijke ontwikkeling, meedoen (bijv ook waarde van vrijwilligerswerk) en ontmoeting/integratie. Met de doorontwikkeling van het lokale Sportakkoord en het leggen van een stevige verbinding met doelstellingen vanuit het (tevens in 2023 te ontwikkelen) Gezond en Actief Leven Akkoord

wordt de verbinding met en waarde van sporten en bewegen voor preventie en gezondheid verder verstevigd. De bedoeling hierbij is dat er een verbeterde wisselwerking ontstaat, waar de lokale sport-/beweegsector profiteert en een nog betere positionering krijgt. Het delen van inspirerende en betekenisvolle

verhalen is hierbij van belang. Bestaande platforms en kanalen (zoals lokale media, websites van partners en het online platform voor sport-/beweegaanbieders en sport/beweegaanbod kunnen hiervoor meer worden ingezet.

Lokaal Preventieakkoord en initiatiefvoorstel "Focus op preventieve gezondheidszorg Nieuwegein"

Met het Lokaal Preventieakkoord richten we ons op het terugdringen van problematisch alcoholgebruik, roken, overgewicht en het versterken van mentaal welbevinden. Op 20 november 2021 zijn 23 organisaties, partijen, inwoners en inwonersinitiatieven bij elkaar gekomen. Zij hebben met elkaar algemene uitgangspunten, plannen, ideeën en concrete acties geformuleerd. Deze vormen de basis van het Lokaal Preventieplan. In het plan staat niets waar de deelnemers niet met zijn allen akkoord mee zijn.

In vervolg hierop is een het initiatiefvoorstel "Focus op preventieve gezondheidszorg Nieuwegein" ontwikkeld met drie doelen¹⁴:

1. Het gezondheidsbeleid met focus jeugd en jongeren met formulering van doelen voor de langere termijn. De doelen van dit beleid komen volledig terug in het omgevingsprogramma gezondheid, het jeugdbeleid en in het programma leefbaarheid en veiligheid.
2. **gebiedsgerichte programma's en urgentie te verlenen aan de gebieden en groepen met de grootste gezondheidsachterstanden.**
3. Uitgangspunt: integraal gezondheidsbeleid vanuit diverse gemeentelijke beleidsterreinen (onderwijskansenbeleid, WMO etc) met partners uit diverse sectoren

Vanuit het Lokaal Sport- en Beweegakkoord en het Lokaal Preventieakkoord zijn een aantal algemene uitgangspunten te halen die de deelnemende partijen uit de stad belangrijk vinden. Deze punten zijn ook terug te vinden in de landelijke nota gezondheid 2020-2024. In dit lokale omgevingsprogramma sluiten wij aan bij deze uitgangspunten:

- We gaan uit van de brede kijk van positieve gezondheid
- We zien gezondheidsbevordering als domein overstijgend
- **We zorgen voor integrale gezondheidsinterventies en/of programma's**
- We maken gezonde keuzes makkelijker

Landelijk beleid

Met dit omgevingsprogramma sluiten we, vanuit het Nieuwegeins perspectief, aan bij de landelijke Nota **Gezondheidsbeleid**. In de landelijke nota richt het Rijk zich op vier thema's om de komende jaren samen te werken aan een nog gezonder Nederland:

1. Gezondheid in de fysieke en sociale leefomgeving
2. Gezondheidsachterstanden verkleinen
3. Druk op het dagelijks leven bij jeugd en jongvolwassenen
4. Vitaal ouder worden

¹⁴ **initiatiefvoorstel "Focus op preventieve gezondheidszorg Nieuwegein"**, unaniem aangenomen in de gemeenteraad van 22 juni 2023.

Wettelijk kader

De publieke gezondheid is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het Rijk en gemeenten. De wederzijdse verantwoordelijkheden op het gebied van de publieke gezondheid zijn vastgelegd in de Wet Publieke Gezondheid (WPG). Het ontwikkelen van lokaal gezondheidsbeleid is hier onderdeel van. In publieke gezondheid zijn er wetgeving, regels en plichten waar de gemeente verantwoordelijkheid in draagt. Zo hebben gemeenten de taak een Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) in stand te houden voor de uitvoering van de taken op het gebied van de publieke gezondheidszorg, denk aan het voorkomen van infectieziekten zoals als nu bij corona en de jeugdgezondheidszorg. In de provincie Utrecht is dat de GGD regio Utrecht (GGDrU). Op het gebied van persoonlijke gezondheid is de gemeente faciliterend, ondersteunend en samenwerkend.

Sustainable Development Goals (SDG)

De Verenigde Naties (VN) heeft in september 2015 zeventien mondiale duurzame ontwikkelingsdoelstellingen benoemd om samen te werken aan een betere wereld voor iedereen, waarbij aan ieder doel concretere subdoelen gekoppeld zijn. Regeringsleiders van 193 landen hebben zich verbonden aan deze duurzaamheidsdoelen die tot 2030 lopen. Gemeentes dragen hier lokaal en internationaal aan bij.

De SDG's geven ook de samenhang weer van andere doelen en maatschappelijke uitdagingen met het thema **gezondheid**. **De bijdrage aan één SDG kan (onverwachte) impact op andere SDG's hebben.** **Gezondheid is**

meer dan de afwezigheid van ziekte. Ook onderwerpen als mentaal welzijn, bewegen, armoede en sociale contacten zijn van invloed op de ervaren gezondheid. Inzet op deze onderwerpen raakt ook aan andere duurzame ontwikkelingsdoelen. Zo heeft bijvoorbeeld sporten en bewegen een positief effect op gezondheid en leerprestaties van kinderen en kunnen sportinterventies vroegtijdig schoolverlaten beperken. Inzet op een actieve en vitale jeugd draagt daarmee ook bij aan kwalitatief onderwijs voor iedereen (SDG 4).

Maar omgekeerd geldt ook: inzet vanuit de andere doelen kan een positief effect hebben op gezondheid. Zo zorgt het verminderen van armoede (SDG 1) en ongelijkheid (SDG 10) ervoor dat iedereen gezonde voeding kan kopen, kan sporten en toegang heeft tot informatie over gezond leven. Ook inzet op de fysieke inrichting van de gemeente draagt bij aan gezondheid. Een groene omgeving bevordert de biodiversiteit (SDG 14) en heeft tegelijkertijd een positief effect op de fysieke en mentale gezondheid van bewoners. Nog een voordeel: door de gemeente beweegvriendelijker te maken, sporen we niet alleen inwoners aan om meer te bewegen, ook stimuleert het bewoners om de auto meer te laten staan. Dat zorgt weer voor minder CO2 uitstoot en draagt zo weer bij aan klimaatactie (SDG 13). Zo zetten we ons samen via verschillende onderwerpen in voor een duurzame en gezonde toekomst voor iedereen in Nieuwegein.

Bijlage 2 Onderzoek Groei van de Stad, 2023

In het onderzoek Groei van de Stad zijn 5 kritische succesfactoren benoemd, welke voornamelijk direct, maar ook indirect dit omgevingsprogramma raken. Het onderzoek valt hiermee binnen de kaders van het omgevingsbeleid. Deze succesfactoren zijn:

1. Ruimtelijke ordening en inrichting moeten bijdragen aan een leefbare en veilige stad.
Goede woningbouw en openbare ruimte dragen bij een hogere kwaliteit van leven, leefbare buurten en veiligheidsgevoel. Zet ook in op een goede differentiatie van de woningvoorraad.
2. Voorzieningen moeten meegroeien in de nabijheid.
Meer inwoners betekent meer draagvlak voor voorzieningen. Dat betekent dat voor een aantal voorzieningen (in de nabijheid) gestuurd moet worden op verhoging van de capaciteit.
3. Investeren in de kwalitatieve versterking van het groen.
Het groen, dat voldoende aanwezig is, vraagt bij groei om kwalitatieve versterking en kan een grotere bijdrage leveren aan de gezondheid van de Nieuwegeinse inwoners.
4. Blijvend inzetten op lopen, fietsen en openbaar vervoer.
Om het autogebruik niet evenredig mee te laten groeien met de groei van de stad en de regio moet blijvend worden ingezet op lopen, fietsen en openbaar vervoer.
5. Gebiedsgericht en integraal werken is een voorwaarde.
Het is van essentieel belang om aan de voorkant van een ontwikkeling gebiedsgericht af te wegen. Hierbij wordt onderzocht en afgewogen wat een gebied kan bijdragen aan de doelen van de omgevingsvisie. Uit deze gebiedsgerichte afweging kan komen dat woningbouw op bepaalde plekken geen goede keuze is ondanks dat op stadsniveau de bouw van 9.000 woningen mogelijk is.

<https://nieuwegein.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/674ea6d2-12d2-4ca2-b029-1a21b86e8fa4?documentId=3117ed38-ec47-4dbf-a96d-866a36429da9&agendaItemId=b2faa383-6254-461c-89e7-b8cc8d5a1a71>

Bijlage 3 bestaande activiteiten en kansen per thema

In deze bijlage treft u de bestaande activiteiten per thema aan, zoals aangegeven door onze partners. Tevens zijn de kansen benoemd en opgenomen in dit omgevingsprogramma. Deze activiteiten en kansen zijn een opsomming en daarmee niet limitatief.

Activiteit	Bestaand of kans	partner
<i>Algemeen</i>		
Het Vrijwilligershuis. Het Vrijwilligershuis Nieuwegein stimuleert, verbindt en promoot de gehele vrijwillige inzet in Nieuwegein.	Bestaand	Santé Partners
Naast de uitvoering van de basiswerkzaamheden wil het Vrijwilligershuis zich focussen op: Stevige basis van het Vrijwilligershuis; Het Vrijwilligershuis gaat de focus meer verschuiven naar het sociaal domein. We onderzoeken op welke wijze de andere domeinen ingezet kunnen worden in het sociaal domein. Aanbod vrijwilligers en vraag (zorg)organisaties Wij willen investeren in het aanleggen en vullen van een vrijwilligerspool.	Kans	Santé Partners
<i>Lokaal Sportakkoord</i>		
Dans is een essentieel onderdeel bij onze activiteiten in samenwerking met de scholen en leidend in een van onze festivals	Bestaand	De Kom
Thema's lokaal sport- en beweegakkoord 2.0: - Inclusie en diversiteit - Sociaal veilige sport - Vitale sportaanbieders - Vaardig in bewegen - Ruimte voor sport en bewegen - Maatschappelijke waarde van topsport	Bestaand	SportID e.o.
MQ Scan		
maatschappelijke waarde breedte en topsport	Kans	SportID
Faciliteren van collectief beweegaanbod op buurtpleinen of in de wijk, door inwoners opgezet of via SportID. In samenwerking met SportID diverse activiteiten (sportmix, zaalvoetbal, schoolvoetbal)voor jeugd en jongeren: Jeugd 4-8 Sportmix op dinsdag en donderdagmiddag. Jeugd 8-10 Sportmix op dinsdag en donderdagmiddag. Diverse beweegactiviteiten voor specifieke doelgroepen (EPA, NAH, etc.)	Bestaand	Movactor
Meer beweegactiviteiten aanbieden voor doelgroepen, zeker in relatie tot RA. Uitbreidingen op het gebied van onder meer yoga. Vanuit sport-ID is er de wens om meer activiteiten (laagdrempelig) te organiseren voor het jongen kind (0-4) en hun ouders. Hierin zouden ze graag samen optrekken.	Kans	Movactor
Buurtsportcoaches in communities – kennisdeling beweegaanbod voor de verschillende doelgroepen Peuterstapjes bij OKO, samenwerking met Sport ID met Jeugdplatform Nieuwegein en bij voorleesfeestjes Collectie	Bestaand	Bibliotheek
Meer anderstaligen naar de sportclubs – warme overdracht. SportID is eerste aanspreekpunt voor sportclubs Activiteit Taal en Sport: De taal leren door beweegoefeningen, pilot voor A0-A2-NT2ers. Ook taal en sport combineren in onderwijsaanpak (denk aan het programma Scoor een Boek) - Meer aandacht voor beweeginformatie naar laag taalvaardigen – hoe breng je de informatie over (in woord en beeld). Digitale burgerschap m.b.t. kansen in de e-sport beweeggames in Atrium	Kans	Bibliotheek

<i>Brede Regeling Combinatiefunctionaris</i>		
Cultuurcoaches, werken vooral op basisscholen en bso's, maar ook in het VO en staan met een been in de school en een been in DE KOM. Gezondheid en preventie	Bestaand	De Kom
Buurtsportcoach, Sportparkmanager & JOGG-regisseur SportID	Bestaand	SportID
Clubkadercoach Beweegcoach	Kans	SportID
Samenwerking (intensiveren) buurtsportcoaches, buurtverbinders wijk en jongerenwerkers	Kans	Movactor
Regelmatig samenwerking met buurtsportcoaches bij wijkactiviteiten. Bijvoorbeeld Health check/gezondheidsfestival. Regelmatige voorlichting buurtsportcoaches bij taalactiviteiten Regelmatige voorlichting buurtsportcoaches bij jeugdactiviteiten	Bestaand	Bibliotheek
Meer gezondheidsinformatie bij de verschillende doelgroepen in de vorm van activiteiten. Bewegen met media (media ukkie dagen)	Kans	Bibliotheek
Esports en gaming zijn niet meer weg te denken uit onze maatschappij. Het competitie element en het samen gamen verbindt mensen met elkaar. In Nieuwegein willen we de populariteit van gaming en esport omarmen en zien we innovatiekracht, de sociale meerwaarde en zien kansen om esports en gaming te koppelen aan (sport)verenigingen, scholen en buurtpleinen.	Kans	SportID, Movactor, Bibliotheek en De Kom
<i>Terugdringen gezondheidsachterstanden</i>		
Aanpak laaggeletterdheid, bijvoorbeeld taal & ontmoetingsactiviteiten op buurtpleinen. Inloopspreekuur voor inwoners met administratieve, juridische of financiële vragen. Buurtinitiatieven gericht op computer vraagstukken. Cursussen voor het regelen van digitale overheidszaken en die computervaardigheden stimuleren, bijvoorbeeld de cursus 'Werken met de elektronische overheid' Diverse jeugd- en jongerenactiviteiten zoals koken, gezond snacken, etc. Maaltijden op de verschillende buurtpleinen door inwoners en medewerkers. Buurtbrabbel. Bewoners die moeite hebben aansluiting te vinden bij bestaande initiatieven, via de welzijnscoach (na verwijzing eerstelijns zorg) in verbinding brengen met anderen/in de wijk.	Bestaand	Movactor
Meer integrale aanpak via positieve gezondheid. Meer integrale aanpak van het onderwijskansenbeleid waarbij gezondheid een onderdeel is. Aanbod ontwikkelen om met meer jeugd te gaan koken (uitbreiding jeugdwerk).	Kans	Movactor
<ul style="list-style-type: none"> • Ouder-Kindochtenden • Preventieve gezondheidsinformatie gegeven door gezondheidsprofessionals bij PLUS-Café en Lucky Life, workshops, lezingen, gezondheidsfestival • Studenten Verpleegkunde lopen stage in de bibliotheek (Combistage met GGD). Zij geven voorlichtingen aan anderstaligen, hebben een taal-gezondheidsactiviteit opgezet en begeleiden anderstaligen die aan de slag willen als verpleegkundige door hen te laten oefenen met de taal bij Taalbrigade & Taalbrigade Kids. • Uitleenpunten in Gezondheidshuis De Componist en Buurtplein Zuid met bibliotheekcollecties met focus op gezondheid • Activiteit Gezonde taal, gezondheidsvaardigheden en taal voor anderstaligen en laaggeletterden m.b.v. stagiaires GGD • Taalwaaier met oproep kind niet als tolk in te zetten en doorverwijsmogelijkheden voor zorgprofessionals • infowaaier in Boekstartkoffer m.b.t. taalontwikkeling en gezondheid 	Bestaand	Bibliotjeek

<ul style="list-style-type: none"> • IDO/digi-spreekuur in de componist met aandacht voor digitaal zorgportaal • Gezonde lunch tijdens Voorleeslunch voor senioren • Informatieve collectie met thema gezondheid voor alle doelgroepen - Voorlichting invloed lage taalvaardigheden op gezondheidsvaardigheden aan zorgprofessionals • Themabijeenkomsten over digitale middelen om je gezondheid te meten en te regelen. 		
Digivitaler i.s.m. Movactor en gezondheidscentra (aandacht voor EPD) Taal en Gezondheid, achtweeks taal- en gezondheidsprogramma met inzichtverwerving in lokale zorgkaart voor statushouders en gemotiveerde anderstaligen	Kans	Bibliotheek, Movactor
<i>Kansrijke Start</i>		
Laagdrempelige culturele schoolvakantie-activiteiten KOM-carrusel op de zaterdagmorgen Actieve deelname stadspas (zowel educatie als theater) Cultuureducatie met Kwaliteit (i.s.m. Kunst Centraal)	Bestaand	De Kom
Koppeling lokaal sportakkoord: van jongs af aan vaardig in bewegen	Bestaand	SportID
Movactor participeert in het actieprogramma Kansrijke Start van de gemeente Nieuwegein, centraal staat de samenwerking tussen gemeenten en alle professionals in het sociale en medische domein. Buurtbrabbels: activiteiten voor ouderen en kinderen van 0-4, zoals boeken lezen, knutselen en spelen	Bestaand	Movactor
Meer activiteiten voor het jonge kind en ouders (deze wens heeft Sport-ID ook). Afstemming tussen het programma Kansrijke Start en het Onderwijskansenbeleid Nieuwegein. Integrale aanpak met laaggeletterdheid. Op meer buurtpleinen Buurtbrabbels organiseren?	Kans	Movactor
Taalbrigade Kids - Ouder-Kindochtend collectie Voorleesvrijwilligers Voorleesworkshops aan ouders en grootouders Media Makerspace activiteiten, elk kind kan in de bieb kennismaken met of gebruiken maken van digitale middelen Boekstartkoffertje ism gemeente en consultatiebureau Boekstart in de Kinderopvang Groepsbezoeken VVE en PO en ROC de Bibliotheek op school po VoorleesExpress Website Taalgein ism gemeente Taalwaaier Jeugd Taalkaart jeugd en jongeren Samenwerking jeugdplatform Nieuwegein (o.a. vakantiepaspoort voor alle kinderen in Nieuwegein rondom taal) Gezinsaanpak laaggeletterdheid Ouderkamer op de Schouw ism P.O. De Schouw en Prago	Bestaand	Bibliotheek
Uitbreiding de Bibliotheek op School Uitbreiding Boekstart in de Kinderopvang De Bibliotheek op school in VO Educatieplan ism partnerorganisaties en ouderbetrokkenheid	Kans	Bibliotheek
<i>Mentale gezondheid</i>		
Doorontwikkeling Kunst Op Recept Samenwerking met Lister, DE KOM, Theater Totaal en Vluchtelingenwerk	Bestaand	De Kom, Lister, theater Totaal, Vluchtelingenwerk
Plezier in bewegen, bewegen inzetten als middel	Kans	SportID
Faciliteren en ondersteunen van buurt initiatieven.	Bestaand	Movactor

<p>Dagactiviteiten voor mensen met kwetsbaarheid, waaronder de Vief Actief groepen: activiteiten voor mensen met beginnende dementie en geheugenproblematiek anderszins. Ook 'Grip en Glans cursussen', gericht op zelfmanagementvaardigheden en welbevinden.</p> <p>Samenwerkingsverbanden in projecten met ambulante hulpverlening, bijvoorbeeld Kracht van Relaties, Welcome wijken en Zachte landing in de wijk.</p> <p>Inzetten van interventies zoals familiegroepsbijeenkomsten.</p> <p>Alle diensten van Sociaal Juridisch Servicepunt: thuisadministratie, servicepunt etc. dragen bij aan mentale gezondheid van inwoners.</p> <p>Speel mee, Buiten Mina met de bakfiets en spelletjes op de pleinen. - Activiteiten op de buurtpleinen voor jeugd. Van 4-12 jaar worden er verschillende activiteiten op verschillende buurtpleinen georganiseerd.</p> <p>Via de welzijnscoach mensen ondersteunen in verbinding maken met elkaar/met de wijk.</p> <p>Mensen ondersteunen naar meer zingeving in hun dagelijkse leven, waardoor er meer veerkracht is om tegenslagen/moeilijke periodes op te vangen.</p> <p>Buurtbabbels, in gesprek gaan met inwoners in de wijk, bijvoorbeeld met de koffiekar en/of langs de deuren. Ondersteunen wanneer inwoners op zoek zijn naar activiteiten en/of in verbinding brengen met andere (buurt)bewoners.</p>		
<p>Het stimuleren en bevorderen van samenwerking tussen professionals uit verschillende domeinen, bijvoorbeeld in het kader van vroeg signalering en kennisuitwisseling.</p> <p>Aanbieden en geven van meer gezondheid- en financiële gerelateerde lezingen en workshops aan vrijwilligers.</p> <p>Met meer jeugdwerkers en in samenwerking met Sport-ID de straat op om spellen aan te bieden aan de kinderen in de wijken.</p> <p>Basisscholen betrekken als jeugdwerk (activiteiten op dit thema in samenwerking met de scholen).</p>	Kans	Movactor
<p>Workshops en lezingen bij PLUS-Café en Lucky Life ,op het gezondheidsplein en bij het gezondheidsfestival.</p> <p>Ouder Kind Ochtend bijeenkomsten/community. Zorg dragen voor elkaar.</p> <p>Lezingen over mentale gezondheid bij culturele programmering: Taboe eenzaamheid bij Boekbezoek en mentale gezondheid bij Voorleeslunch en lunchpauzelezingen</p> <p>Bijeenkomsten over zingeving ism het Centrum voor levensvragen Lekstroom</p> <p>Ontmoetingen faciliteren</p> <p>Ruimte faciliteren voor ABRONA en het Auticafé</p> <p>Dienst BEZIG (Bibliotheek aan huis) / bezorgdienst bibliotheekboeken aan huis</p> <p>Geheugenkabinet ism Steunpunt Mantelzorg, Alzheimer Nederland, en Vief (Movactor)</p>	Bestaand	Bibliotheek, Movactor
<p>Meer samenwerking met de professionals gezondheidscentra (aansluiten bij overleggen?). Platform bieden bij activiteiten in de bieb. Waar kunnen wij als bieb bij ondersteunen? Waar lopen de bezoekers van het gezondheidscentra tegen aan?</p> <p>Dienst BEZIG (Bibliotheek aan huis) / bezorgdienst bibliotheekboeken aan huis uitbreiden naar communityproject</p>	Kans	Bibliotheek
<i>Aanpak overgewicht</i>		
JOGG aanpak	Bestaand	SportID
JOGG-aanpak, breder inzetten met verschillende partners in Nieuwegein, denk aan zorg, welzijn, onderwijs, cultuur, ggd, sport, gemeente, etc.	Kans	SportID
Jeugd Sportmix (Jeugdwerk). Programma georganiseerd vanuit SportID, in samenwerking met Movactor	Bestaand	Movactor, SportID
Het komt ter sprake binnen de communities (alleen gezondheidsinformatie – geen plan van aanpak)	Bestaand	Bibliotheek

collectie voor alle doelgroepen		
aandacht bij Ouder-Kind-ochtend Afvalprogramma gericht op Laaggeletterdheid, LVB en anderstaligen	Kans	Bibliotheek
<i>Leefomgeving</i>		
Urban dance festival Diverse eigen producties	Bestaand	De Kom
Stimuleren van bewegen in de buitenruimte voor jong tot oud Speelvisie Beweeglinten	Bestaand	SportID
De vijf buurtpleinen van Movactor beschikken over o.a. beweegzalen. Ook worden er beweegactiviteiten buiten georganiseerd. Lokaal aanbieden van dagactiviteiten	Bestaand	Movactor
Versterken van de sociale cohesie in de wijken (zie sociale kracht monitoren). Inzetten van preventieve sociaal teams per wijk i.p.v. curatieve sociale teams. Jongerenwerk is hier voor bezig om in het netwerk helder te krijgen naar wie ze hiervoor kunnen doorverwijzen in de 1 op 1 trajecten.	Kans	Movactor
Kennisdeling binnen PLUS-Café – duurzaamheid, veilige woonomgeving samenwerking met de wijkagent/brandweer Taalbrigade NT2 ---> toeleiding naar activiteiten in omgeving en inburgering Ouder Kind Ochtend (OKO), kennisdeling Media Makerspace activiteiten rondom leefomgeving	Bestaand	Bibliotheek
Zichtbaarheid bibliotheek in de wijk vergroten, vergroot leefbaarheid	Kans	Bibliotheek
<i>Valpreventie</i>		
Aanbieden van sport- en beweegactiviteiten voor ouderen, zoals wandelen of wandelen onder begeleiding van een fysiotherapeut. Overlap met eenzaamheid, wijkaanpak sociale basis. Activiteiten georganiseerd vanuit SportID, op/startend op buurtplein van MOvactor Via welzijnscoach huisbezoeken afleggen bij ouderen die moeite hebben om in beweging te komen en signaleren wat er nodig is om dit te bereiken.	Bestaand	Movactor, SportID
Gericht/specifiek aanbieden van valpreventie informatie aan doelgroep	Kans	Movactor
Partner Fysiopraktijk gezondheidscentrum Galecop- PLUS-Café / Lucky Life- kennisdeling en met tips naar huis	Bestaand	Bibliotheek
Meer workshops valpreventie in de gezondheidscentra, in de wijken Valpreventie meenemen in inrichting Atrium	Kans	Bibliotheek
<i>Opgroeien in Kansrijke omgeving en vroegsignalering alcoholproblematiek</i>		
Buurt- en wijkorkesten Buurt- en wijkkoren Buurt- en wijkband Gratis lunchpauzeconcerten Kindercafé Jongerenactiviteiten (gerelateerd aan festivals maar ook eigen in samenwerkingen met de diverse partners) Naschoolse activiteiten, bso's en scholen Schrijverskamp weekenden op de 4e verdieping Jongeren podium bieden	Bestaand	De Kom
Gezonde sportkantine: voedselaanbod, alcoholbeleid en rookvrije sportvereniging	Bestaand	SportID
Deelnemen aan werkgroep 'middelengebruik en preventie' met lokale en regionale samenwerkingspartijen. Informatie-uitwisseling met jongerenwerkers en sociaal werkers waardoor juiste interventies (behoefte gericht) geïnitieerd kunnen worden in (o.a. bovenstaande) werkgroepen.	Bestaand	Movactor

4 Youth; het voorlichten, informeren en helpen van jongeren over financiële en administratieve zaken. Samenwerking met Jellinek op middelbare scholen.		
Kennisdeling Jellinek voornamelijk bij PLUS-Café en Lucky Life (in januari – Dry Januari)	Bestaand	Bibliotheek
Platform bieden – preventieve informatie op een leuke manier delen binnen de communities. - minder alcohol schenken in de bibliotheek, promoten alcoholvrij jongerenactiviteit: alcoholvrije cocktails ism Movactor en gesprek over alcohol en andere verslavingen	Kans	Bibliotheek
<i>Één tegen eenzaamheid</i>		
Ouderenactiviteiten (i.s.m. de diverse partners zoals de dinsdagmiddag programmering) Kunstbus Vier het Leven	Bestaand	De Kom
Faciliteren van activiteiten, in het kader van ontmoeting en verbinding op de buurtpleinen. Organiseren van dag activiteiten voor mensen met een kwetsbaarheid (Vief Actief groep, Grip en Glans, eet activiteiten). Project Eenzaamheid Galecop: lokale aanpak gericht op het identificeren en terugdringen van eenzaamheid in de wijk Galecop. Maximaal gezond: verbinding maken tussen inwoners die een drempel ervaren en collectief aanbod. Buurtbabbels, in gesprek gaan met inwoners in de wijk, bijvoorbeeld met de koffiekar en/of langs de deuren. Ondersteunen wanneer inwoners op zoek zijn naar activiteiten en/of in verbinding brengen met andere (buurt)bewoners. Vrijwilligers die zich inzetten voor SJS, gastenteams op het buurtplein en organiseren van activiteiten.	Bestaand	Movactor
Verdieping aanbrenge op de volgende onderdelen: Bewustwording over het thema 'Eenzaamheid' vergroten onder (actieve) inwoners. Sociale cohesie versterken door meer inzet opbouwwerk. Eenzaamheid bij jonge ouders benaderen. Jeugd- en jongerenwerk zou hierin een signalerende functie kunnen hebben. Bijvoorbeeld jeugd die veel op straat zijn of steeds alleen naar een activiteit op een buurtplein komen(Kans	Movactor
Café en Lucky Life, sociale contacten zijn belangrijk binnen deze groepen. - 'KOM-Op dinsdag' samenwerking met De KOM. Plussers mogen tegen gereduceerd tarief naar een voorstelling op dinsdagmiddag. Voorwaarde is dat ze iemand meenemen die deze stap niet zelf durft te zetten! Ouder Kind Ochtend en Taalbrigade Kids. Ouders die geïsoleerd raken door het thuisblijven voor hun jonge kind en geen sociaal netwerk hebben in Nieuwegein Boekbezoek Joris van Casteren over zijn essayistische publicatie Eenzaamheid en De eenzame uitvaart (26 januari 2023) Verhalenproject Voor het eerst; we interviewden eenzame ouderen over hun herinneringen en lieten deze door auteurs, dichters en beeldend kunstenaars verbeelden. Voorleeslunch maandelijks Verhalenpodium ism De KOM en MOvactor Bespreekbaar maken in communities en doorverwijzing naar partnerorganisaties en stimuleren actief ontmoeten Taalactiviteiten om taalachterstand als oorzaak eenzaamheid te verkleinen	Bestaand	Bibliotheek
De samenwerking met DE KOM doortrekken naar laag taalvaardigen - Nog meer in de wijk gaan zitten	Kansen	Bibliotheek

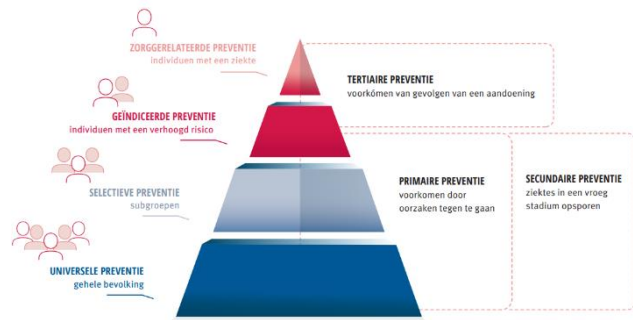
Dienst BEZIG (Bibliotheek aan huis) omvormen tot communityproject -à Bezoek met boek en koek (vrijwilligers bezoeken aan huis gekluisterden met boeken en een koekje voor bij de koffie). Taboe rond eenzaamheid verkleinen		
<i>Versterken sociale basis</i>		
Samenwerking met wijkteams	Bestaand	SportID
Nieuwegein breed zelfde aanbod aanbieden in alle wijken	Kans	SportID
Faciliteren van activiteiten gericht op het versterken van de sociale basis op buurtpleinen (ontmoeting en verbinding) en in de wijken. Versterken van sociale cohesie in de wijk waarbij inwoners met elkaar in contact worden gebracht, op individueel en collectief niveau. Inwoners ondersteunen bij de realisatie van hun initiatieven. Faciliteren van een laagdrempelig aanspreekpunt voor vragen en behoeften. Wanneer een drempel wordt ervaren (b.v. bij bestaande initiatieven aan te sluiten) worden mensen bij de hand genomen en verbinding met elkaar/ in de wijk gezocht. diensten SJS. diensten 4 Youth; het voorlichten, informeren en helpen van jongeren over financiële en administratieve zaken. Geina Jongerenteam.	Bestaand	Movactor
professionaliseren van de lokale buurtpleinen (tbv borging sociale veiligheid), uitbreiden naar alle wijken.	Kans	Movactor
Samenwerking met de Componist Bibliotheekuitleenpunten op de buurtpleinen Bibliotheekactiviteiten op de Buurtpleinen Jeugdplatform Nieuwegein Toeleiding sociale kaart via IDO en info Zorg4 Nieuwegein	Bestaand	Bibliotheek
per wijk behoeftegericht dienstenpakket uitbreiden lotgenotenbijeenkomsten (bv auticafe en samenwerking Kanker.nl) Digivitaler	Kans	Bibliotheek
<i>Mantelzorg</i>		
Ondersteunen mantelzorgers en kwetsbare doelgroep naar passend beweegaanbod	Bestaand	SportID
De buurtpleinen en georganiseerde activiteiten ontlasten en ondersteunen mantelzorgers voor een dagdeel wanneer een naaste het buurtplein bezoekt. Bijvoorbeeld dagactiviteiten van Vief Actief, voor inwoners met beginnende dementie of geheugenproblematiek, kunnen een mantelverzorger ontlasten. Werken samen met Sante, bijvoorbeeld de week van de jonge mantelzorgers. Dit doen we zowel vanuit Jeugd als vanuit het jongerenwerk team. We bekijken echt met hen hoe we de jonge mantelzorgers meer in beeld kunnen krijgen en hoe we bij hen het besef meer kunnen vergroten. Via de welzijnscoach een luisterend oor bieden aan mantelzorgers, waardoor zij even kunnen ontladen. Via de welzijnscoach worden mantelzorgers geleid naar contacten met andere mantelzorgers/themabijeenkomsten/mogelijkheden (vrijwillige) respijtzorg en/of ondersteuning.	Bestaand	Movactor
Versterken en verbreden van breed aanbod ook voor zorgvragende, om zodoende mantelzorgers te ontlasten. Samenwerking versterken tussen verschillend aanbod.	Kans	Movactor
Steunpunt mantelzorg Nieuwegein (SMN)	Bestaand	Santé Partners
SMN: Mantelzorgacademie Lotgenoten contacten zoals jonge ouders Themabijeenkomsten zoals indicatiestellingen/ GGZ e.d.	Kans	Santé Partners

Rouw- en verliesverwerking Bijdragen aan begeleid wonen traject Respijtvoucher Samenwerken met cliëntondersteuning		
Het komt ter sprake in het PLUS-Café. Mantelzorgdebat in 2017 Doorverwijzing naar Steunpunt Mantelzorg in gemeenschappen Dienst BEZIG (Bibliotheek aan huis) Aanwezig op Dag van de mantelzorg voor inventarisatie behoeften Mantelzorgers op bibliotheekaanbod Toeleiding naar Geheugenkabinet en andere aanbieders van informatie ter preventie en ondersteuning	Bestaand	Bibliotheek
Graag horen we van Steunpunt Mantelzorg waar de bibliotheek specifiek aan kan bijdragen	Kans	Bibliotheek
<i>Welzijn op Recept</i>		
Doorontwikkeling Kunst op Recept	Bestaand	De Kom
Bewegen op Recept	Bestaand	SportID
Project Maximaal Gezond in de wijk Batau en Galecop. Verbinding maken tussen zorg en welzijn. Veerkracht van inwoners vergroten door bij te dragen aan de verbinding met anderen en vergroting van zingeving in bestaande en nieuwe contacten met anderen.	Bestaand	Movactor
Uitbreiden van huidige werkzaamheden, i.p.v. specifieke wijken uiteindelijk breder dragen in Nieuwegein. Ontwikkeling WOR voor jongeren. Uitbreiden verwijzingen naar integrale aanpak (bijvoorbeeld verwijzingen vanuit vrijwilligers SJS of AutoMaatje, en vanuit andere organisaties). Inzet van vrijwillige welzijnscoaches	Kans	Movactor
Samenwerking in De Componist (Gezonde Taal)	Bestaand	Bibliotheek
Taal op recept: zorgprofessionals schrijven taal voor aan laaggeletterden en anderstaligen	Kans	Bibliotheek

Bijlage 4 Preventiemaatregelen

Soorten preventiemaatregelen:

- Universele preventie richt zich op de gehele bevolking (of delen daarvan) en bevordert en beschermt actief de gezondheid van de bevolking.
- Selectieve preventie richt zich op bevolkingsgroepen met een verhoogd risico en voorkomt dat personen met een of meerdere risicofactoren (determinanten) voor een bepaalde aandoening daadwerkelijk ziek worden. Afhankelijk van het gezondheidsprobleem gaat het dan bijvoorbeeld om jongeren, ouderen, vrouwen, mensen in lagere sociaaleconomische posities, bewoners van bepaalde wijken, en groepen met een bepaalde migratieachtergrond. Bijvoorbeeld de griepvaccinatie voor ouderen of het bevolkingsonderzoek borstkanker.
- Geïndiceerde preventie richt zich op mensen met beginnende klachten en voorkomt dat beginnende klachten verergeren tot een aandoening en bestaat uit individuen die een verhoogd risico op een bepaalde ziekte hebben. Wordt aan deze individuen preventie aangeboden, dan spreken we ook wel van geïndiceerde preventie. Denk bijvoorbeeld aan het aanbieden van een Gecombineerde Leefstijlinterventie aan mensen met obesitas: het aan gewicht gerelateerde risico op de ontwikkeling van een chronische ziekte is dan de 'indicatie'.
- Zorg-gerelateerde preventie bestaat uit individuen met een ziekte, waarvan verergering kan worden voorkomen.

Bijlage 5 Evaluatie Lokaal Preventie Akkoord 15 juni 2023

Samenvatting:

Aanwezig: Acht betrokkenen (2 inwoners, de GGDrU, Santé en Sport ID). Alle werkgroepen waren vertegenwoordigd.

De bijeenkomst was qua aantal deelnemers gering, maar een voldoende afspiegeling voor dit onderwerp; er is op inhoud doorgepaktd en voldoende resultaten/conclusie opgehaald.

Belangrijkste conclusies:

- Gebleken is dat het niet makkelijk is om de doelen te formuleren in een aanpak en dit werkbaar te krijgen met de betrokken partijen;
- Model positieve gezondheid pakt alle domeinen en wordt verder verwerkt in GALA / IZA en omgevingsprogramma gezondheid. Dit noodzaakt tot verdere integrale samenwerking;
- In de omgevingswet is opgenomen dat er ook gekeken moet worden naar belang van gezondheid bij een te ontwikkelen gebied.

Wat gaan we doen in de toekomst?

De rol van de gemeente is faciliterend, maar in sommige gevallen is regie op het proces nodig. In het geval van de werkgroep Mentale Weerbaarheid is op inhoud meer regie gewenst. Punt is dat het eigenaarschap uiteindelijk van de stad was. De gemeente zal kijken wat zij hierin kan betekenen. We houden rekening met de ontwikkelingen rondom het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) Mentale gezondheid wordt verder opgepakt in de gezondheidsagenda's die ontwikkeld zal worden rondom de gezondheidscentra in de wijken.

Voorts is in het GALA en IZA de opdracht opgenomen om een mentale infrastructuur (ketenaanpak) ingericht zal worden, in dat verband zal ook gekeken worden naar een eventuele doorstart of voortgang van de werkgroep.